

แนวความคิดในการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมและ ISO 14000

1. ความหมายของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเกิดมาจากแนวความคิดในการนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์สีเขียว (Green consumerism)¹ โดยแนวความคิดนี้สืบเนื่องมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งก็มาจากการผลิตและการบริโภคผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า ซึ่งจะเป็นหนทางหนึ่งที่ผู้บริโภคจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวความคิดนี้เริ่มขยายเป็นวงกว้างขึ้นทำให้ปัจจุบันนอกเหนือจากเรื่องคุณภาพและราคาสินค้าแล้ว ผู้บริโภคยังให้ความสนใจในผลกระทบของการบริโภคผลิตภัณฑ์นั้นๆ ที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เมื่อความต้องการของผู้บริโภคมีมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการมีความตื่นตัวในการจะผลิตสินค้าด้วยเทคโนโลยีที่สะอาด เพื่อให้สินค้าของตนได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสนองความต้องการผู้บริโภค

การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็น ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทบังคับ (Mandatory Labeling) ซึ่งเป็นฉลากที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของภาครัฐเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้บริโภค เช่นฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ออกตาม The Federal Clean Air Act Amenment of 1990 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดให้มีการติดฉลากบนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีสารทำลายโอโซนในชั้นบรรยากาศ นอกจากนี้ยังมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ประเภทสมัครใจ (Voluntary Labeling) ที่เกิดด้วยความสมัครใจของผู้ใช้เอง ไม่มีกฎหมายบังคับ

นอกจากนี้ยังมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทสมัครใจ การใช้ฉลากเป็นไปโดยความสมัครใจของผู้ประกอบการ ซึ่งฉลากในกรณีนี้อาจเป็นฉลากภายใต้การดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยบุคคลที่ 3 (Third-party Certificate) โดยโครงการประเภทนี้เกิด

¹ W Lee Kuhre. ISO 14202s Environmental Labelling-Marketing efficient and accurate environmental marketing procedures (NJ.: Prentice Hall PTR, 1998), p.4.

ขึ้นเป็นครั้งแรกโดยประเทศเยอรมัน และปัจจุบันมีโครงการฉลากประเภทดังกล่าวทั่วโลกมากกว่า 20 โครงการ ยังไม่รวมถึงการใช้ฉลากประเภทที่รับรองโดยตนเอง (Self-Declaration) ที่มีการกล่าวอ้างกันอย่างมากในปัจจุบัน

ในร่างมาตรฐาน ISO 14000 ในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในชุดอนุกรม ISO 14020-14204 ได้มีการให้คำจำกัดความฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Labelling) หรือการประกาศทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental declaration) ว่าคือ "การอ้างซึ่งระบุถึงลักษณะทางด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ หรือการบริการ" ซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม หรือการประกาศตามมาตรฐาน ISO 14020 นี้สามารถทำในรูปแบบของคำแถลง (Statement) สัญลักษณ์ หรือรูปภาพบนผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าการให้คำจำกัดความฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดังนี้

องค์การว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ให้คำจำกัดความฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม คือ ฉลากที่ได้รับโดยความสมัครใจจากหน่วยงานภาคเอกชน หรือภาครัฐ เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคและส่งเสริมสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าเมื่อเทียบกับสินค้าที่มีลักษณะการใช้งานที่คล้ายคลึงกัน*

Veena Jha และ Rene Vossenaar ผู้อำนวยการวิเคราะห์แผนการค้าและสิ่งแวดล้อมของที่ประชุมสหประชาชาติเรื่องการค้าและการพัฒนา หรือ UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) ให้คำนิยามฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในหนังสือ Ecolabelling

* OECD, Environmental Labeling in OECD Countries, OECD Report 12, Written by James Salzman, Paris, 1991 โดยเรียบเรียงจากถ้อยคำภาษาอังกฤษที่ว่า

"The Voluntary granting of label by a private or public body in order to inform consumers and thereby promote consumers products which are determine to be environmentally more friendly than other functionally and competitively similar product"

and International Trade ว่า เป็นการใช้ฉลากเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคว่าสินค้าที่มีฉลากมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าสินค้าในประเภทเดียวกัน^{*}

นอกจากนี้สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการโครงการฉลากเขียว ให้คำจำกัดความ คำว่า ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม หรือฉลากเขียวคือ ฉลากที่มอบให้แก่ผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน โดยที่คุณภาพยังอยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนด²

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความข้างต้นแล้ว ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คำว่า ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง ฉลากที่ปิดอยู่บนผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากดังกล่าวกำกับอยู่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าเมื่อมีการเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ถือได้ว่าเป็นตัวเลือกอย่างหนึ่งของผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นให้มีการหันมาบริโภคสินค้าที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า และเป็นเครื่องมือทางการตลาดของผู้ผลิตที่จะส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของตน โดยอาศัยภาพพจน์ในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้หากมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมากเท่าใด จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคนั้นหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ผลิตหันมาผลิตและปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

^{*} Veena Jha, Rene Vossenaar and Simonetta Zarnilli, Ecolabelling and International Trade, UNCTAD paper NO. 70 Oct. 1993 p. 1 โดยเรียบเรียงจากถ้อยคำภาษาอังกฤษที่ว่า

"Environmental Labelling means the use of labels in order to inform consumers that a labelled product is environmentally more friendly relative to other products in the same category"

² สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, คู่มือแนะนำโครงการฉลากเขียว (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายธุรกิจและสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย), พิมพ์ครั้งที่ 1, 2535, หน้า 3.

2 ประโยชน์ของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

2.1 ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การนำฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาใช้สามารถเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่จะช่วยให้มีการปกป้องสิ่งแวดล้อมได้ทางหนึ่ง เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่สำคัญของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมคือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความรู้ตลอดจนข้อมูลแก่ผู้บริโภคว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีผลต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด เนื่องจากกรณีที่ผลิตภัณฑ์ใดจะได้มาซึ่งฉลากนั้นจะผ่านการวิเคราะห์วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Life-cycle Analysis) มาแล้วว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิตจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าสินค้าจำพวกเดียวกัน ดังนั้นการมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ปกป้องแก่ผู้บริโภคได้ว่าสินค้า หรือบริการนั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าสินค้าอื่นที่เป็นจำพวกเดียวกัน เมื่อมีการตระหนักถึงการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกันอย่างแพร่หลายจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภคให้หันมาใส่ใจที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น ซึ่งยังมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมแพร่หลายมากขึ้นเท่าใด จะยิ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่านั้น และผลของการที่ผู้บริโภคหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมากขึ้นเท่าใด ก็จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตหันมาปรับปรุงกระบวนการผลิตของตนให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ตลอดจนหาแนวทางในการใช้เทคโนโลยีที่สะอาดขึ้น³

2.2 ประโยชน์ในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

ในปัจจุบันฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเริ่มมีบทบาทต่อการค้าระหว่างประเทศมาก เนื่องจากฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จะติดกำกับอยู่บนผลิตภัณฑ์ที่มีการซื้อขายกัน และมีแนวโน้มว่าประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจะนำเรื่องสิ่งแวดล้อมมาเป็นมาตรการทางการค้า (Trade Measure) ประเภทหนึ่ง โดยนำเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขในการให้สินค้าใด สินค้าหนึ่งผ่านเข้ามาสู่ตลาด ซึ่งอาจจะเป็นการออกกฎหมายภายในมาบังคับให้สินค้าเข้าสู่ตลาดได้ต้องมีฉลากกำกับอยู่ ดังเช่นในกรณีข้อพิพาทที่ขึ้นสู่การพิจารณาขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งเป็นข้อ

³ Veena Jha, Rene Vossenaar and Simonetta Zarrilli. Ecolabelling and International Trade. UNCTAD paper No.70, 1993p.1.

พิพาทระหว่างประเทศออสเตรเลียกับประเทศมาเลเซีย โดยประเทศออสเตรเลียออกกฎหมายแบนไม้จันทน์ให้สินค้าจำพวกไม้จากปาเซตร้อนต้องมีฉลากกำกับว่าไม้นั้นมาจากป่าที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainable management)⁴

กรณีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงว่า ในปี พ.ศ. 2533 ประเทศออสเตรเลียมีความกังวลเกี่ยวกับการทำลายป่าที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการออกกฎหมายบังคับให้ไม้จันทน์จากปาเซตร้อน (Tropical Timber) ไม่ว่าจะผลิต จำหน่าย นำเข้า หรือส่งออกจากประเทศออสเตรเลียจะต้องมีฉลากกำกับ นอกจากนี้ในประเทศออสเตรเลียก็ยังมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมว่าสินค้าจำพวกไม้เซตร้อนนั้นมาจากป่าที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainable management) ทั้งนี้ภายใต้โครงการดังกล่าวได้ดำเนินการภายใต้แนวทางขององค์การว่าด้วยป่าไม้เซตร้อนระหว่างประเทศ (International Tropical Timber Organization: ITTO) ภายหลังจากที่กฎหมายของประเทศออสเตรเลียมีผลบังคับใช้ ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอินโดนีเซียและมาเลเซียก็ได้คัดค้านและมีการยื่นเรื่องต่อ GATT ว่ากฎหมายที่บังคับให้มีการจัดทำฉลากดังกล่าวของประเทศออสเตรเลียเป็นการกระทำฝ่ายเดียว (Unilateral Act) ซึ่งขัดกับหลักการของ GATT ไม่ว่าจะเป็นหลักประติบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) และหลักประติบัติเยี่ยงชนชาติ (National Treatment) เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้เฉพาะไม้และผลิตภัณฑ์ที่มาจากป่าไม้เซตร้อนเท่านั้นแต่ไม่บังคับใช้กับไม้จำพวกที่มาจากป่าโปร่งถือได้ว่าเป็นสินค้าที่มีลักษณะเหมือนกัน (Like Product) อีกทั้งข้อเท็จจริงยังปรากฏว่ายังไม่มีมีการบังคับใช้ฉลากกับผู้ประกอบการของประเทศออสเตรเลียเอง จึงถือได้ว่าเป็นการขัดกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงชนในชาติ

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ประเทศสหรัฐอเมริกาดำเนินโครงการฉลาก "ปลาโลมาปลอดภัย" (dolphin safe) ภายใต้ International Dolphin Conservation Act อันเป็นผลมาจากพระราชบัญญัติอนุรักษ์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในทะเล (Marine Mammal Protection Act of 1972)⁵ โดยผลิตภัณฑ์ปลาช่อนที่ขาย จำหน่ายในประเทศสหรัฐอเมริกาจะต้องมีฉลากดังกล่าว เพื่อเป็นการรับประกันว่าผลิตภัณฑ์ปลาช่อนจำพวกที่ไม่ทำลายปลาโลมาเท่านั้นที่จะสามารถจำหน่ายในประเทศได้ เป็นต้น

⁴ Elliot B. Staffin, "Trade Barrier or Trade Boon? A Critical Evaluation of Environmental Labelling and Its Role in the "Greening" of World Trade," *Columbia Journal of Environmental Law* 21(1996): 241.

⁵ Ibid., p.251.

การออกข้อกำหนดหรือกฎระเบียบใดๆ เพื่อให้สินค้าต้องมีฉลากจึงจะสามารถนำเข้าสู่ตลาดได้นี้จะส่งผลให้ หากสินค้าจำพวกนั้นๆ ไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็ไม่สามารถที่จะเข้าสู่ตลาดได้ กล่าวคือจะถูกห้ามมิให้เข้าสู่ตลาดโดยผลของกฎหมาย หรือ De jure excluded from the market นั้นเอง⁶ และถึงแม้ตามข้อเท็จจริงข้างต้นนั้นการออกกฎหมายมาบังคับดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการกระทำฝ่ายเดียวที่ขัดกับหลักการของ GATT ก็ตาม แต่ทั้งนี้การไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อการนำเข้าสินค้าดังกล่าวได้ ทำให้ผู้ประกอบการสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้นการมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นช่วยลดอุปสรรคในกรณีที่มีการนำฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นเงื่อนไขได้ทางหนึ่งอันจะส่งผลให้สินค้าเข้าสู่ตลาดได้ง่าย และรวดเร็วมากขึ้น

สำหรับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดโดยไม่มีกฎหมายใดบังคับ หรือฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทใช้โดยสมัครใจ (Voluntary Labelling) นั้นก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อการค้าระหว่างประเทศ ถึงแม้สินค้าที่ไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะไม่ถูกห้ามนำเข้าสู่ตลาดโดยผลของกฎหมายก็ตาม แต่ทั้งนี้การมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็จะช่วยส่งเสริมการขายสินค้าของผู้ประกอบการ และเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีของผลิตภัณฑ์ว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าสินค้าจำพวกเดียวกันที่ไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับ การมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับจะทำให้เข้าถึงตลาดในกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมได้ง่ายขึ้น กล่าวคือทำให้สินค้าดังกล่าวมีความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) มากกว่าสินค้าที่ไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในหมู่ผู้บริโภคที่นิยมบริโภคสินค้าสีเขียว⁷ ในทางกลับกัน หากไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับก็อาจจะถูกกีดกันจากกลุ่มผู้บริโภคเองที่ไม่ต้องการซื้อผลิตภัณฑ์นั้นๆ ก็เป็นได้ ซึ่งลักษณะการถูกกีดกันทางตลาดนี้ถือได้ว่าเป็นการกีดกันโดยพฤตินัย หรือ

⁶ Christain Tietje. "Voluntary Eco-Labeling programmes and Questions of State Responsibility in the WTO/GATT Legal System," *Journal of World Trade* 5 (October 1995): 123.

⁷ Rene Vossenaar and Roland Mollenus. Eco-labelling and international trade possible effects on developing countries. in *Eco-labelling and other environmental quality requirement in textiles and clothing Implication for developing countries*, ed. Internatinal Trade Centra (Geneva: ITC, 1996), p.61-62.

De facto excluded from the market⁸ ซึ่งจากรายงานการวิจัยพบว่าแนวโน้มของผู้บริโภคสินค้าที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะเพิ่มมากขึ้น โดยจากการสำรวจประชากรชาวแคนาดาในปี พ.ศ. 2535 พบว่าประชากรร้อยละ 20 ต้องการบริโภคสินค้าที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับ และในปี พ.ศ. 2536 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 32 อีกทั้งในประเทศเยอรมัน มีประชากรต้องการบริโภคสินค้าประเภทสีที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 จากปี พ.ศ. 2533 ที่เริ่มมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม⁹

เมื่อมีแนวโน้มว่าผู้บริโภคจะมีการบริโภคสินค้าที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับอยู่มากขึ้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องปรับปรุงให้ผลิตภัณฑ์ของตนมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันมากกว่าสินค้าที่ไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรักษาสถาบันสินค้าของตนด้วย ดังกรณีเช่นในประเทศเยอรมัน ในปี พ.ศ. 2523 โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม Blue Angel ได้ริเริ่มฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในผลิตภัณฑ์จำพวกกระดาษที่นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ในขณะนั้นผู้ประกอบการเยอรมันเองปฏิเสธที่จะเข้าร่วมโครงการดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการนำสินค้าเข้าไปยังประเทศเยอรมันยินยอมที่จะปฏิบัติตาม และตลาดสินค้ากระดาษที่นำกลับมาใช้ใหม่นั้นก็ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้ในที่สุดผู้ประกอบการเยอรมันต้องเข้าร่วมโครงการเพื่อที่จะรักษาสถาบันสินค้าของตน¹⁰

ดังนั้นฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับอยู่บนผลิตภัณฑ์ย่อมเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์นั้นๆ ประสบกับอุปสรรคในการนำเข้าสู่ตลาดไปยังต่างประเทศลดลง ในกรณีที่มีการนำเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด และยังเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้อีกด้วย ทั้งนี้ถึงแม้ว่าฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านการค้าระหว่างประเทศ แต่การนำฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็ก่อให้เกิด

⁸ Ibid. p.129.

⁹ Elliot B. Staffin, Trade Barrier of Trade Boon? "A Critical Evaluation of Environmental Labelling and Its Role in the "Greening" of World Trade," Columbia Journal of Environmental Law, 21: 268

¹⁰ OECD, Environmental Labelling in OECD (France: Head of Publications Services, 1991), p.30.

เกิดปัญหาในทางการค้าระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน¹¹ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จะได้กล่าวต่อไปในส่วนของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมแต่ละประเภท

มีข้อนำสังเกตบางประการ คือ การออกข้อบังคับให้สินค้าบางจำพวกต้องมีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม หรือฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทบังคับนั้น ส่วนมากข้อบังคับดังกล่าวจะเป็นการออกเพื่อรองรับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ หรือเป็นประเด็นที่สำคัญในทางระหว่างประเทศ (International Issue) ที่ปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ไม่ใช่เพียงแค่ว่าจะส่งผลกระทบต่อประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น อีกทั้งประโยชน์ที่ได้จากการมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นๆ ก็ไม่ได้จำกัดอยู่กับประเทศใดประเทศหนึ่งโดยตรง ซึ่งต่างจากฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการใช้นั้น ส่วนมากรณรงค์ให้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในประเทศ (Domestic) เป็นสำคัญ

3 มาตรฐานระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

3.1 ความจำเป็นในการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

จากการที่ปัจจุบันมีการใช้ฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทสมัครใจเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทำให้มีความกังวลกันว่าจะมีการนำฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทสมัครใจนี้จะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มาใช้เป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช่อาณิ หรือ NTB (Non-tariff Barrier) สำหรับสินค้าที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา¹² การที่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมากมายนี้จะส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติ (Discriminate) ได้ซึ่งอาจจะเป็นทั้งขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์ (criteria) แต่ละขั้นตอนการได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพิจารณาจะดูจากวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Life-cycle analysis: LCA) โดยสำหรับประเทศพัฒนาแล้วนั้นมักจะมีเทคโนโลยีที่สูงกว่าประเทศกำลัง

¹¹ Seung Wha Chang, "GATTing a Green Trade Barrier Eco-labelling and the WTO Agreement on Technical Barrier to Trade," *Journal of World Trade*, 31:138.

¹² United Nations Development Programme. ISO 14000 Environmental management Standards and Implications for Exporters to Development markets (New York: UNDP, 1996), p. 14.

พัฒนา ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าการกำหนดเกณฑ์โดยใช้เทคโนโลยีที่สูงนั้นจะก่อให้เกิดการกีดกันทางการค้าสำหรับประเทศกำลังพัฒนา

นอกจากการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มากมายยังเกิดปัญหาในส่วนที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่มีความโปร่งใส ทำให้การได้ข้อมูลนั้นจะทำให้ประเทศที่ต้องการนำสินค้าเข้าประเทศมีความยากลำบากซึ่งถือได้ว่าเป็นอุปสรรคที่มีต่อการค้าอย่างหนึ่ง อีกทั้งปัจจุบันมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการกล่าวอ้างตนเอง (Self-declaration claim) เช่น คำว่า Recycle, environmental friendly, Ozone friendly อย่างมาก ส่งผลให้เกิดความสับสนแก่ผู้บริโภคว่าสินค้าดังกล่าวเป็นเช่นที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ เนื่องจากการอ้างด้วยตนเองดังกล่าวไม่มีกฎหมายใดบังคับถึงขั้นตอนการพิจารณาอย่างชัดเจนเหมือนดังฉลากที่ได้มาจากการรับรองโดยบุคคลที่ 3 ที่มีขั้นตอนการพิจารณาที่ชัดเจนว่าใช้การพิจารณาจากวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์

ดังนั้นทางองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน หรือ ISO จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมาตรฐานชุดนี้จะให้ความสำคัญแก่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ โดยจะกำหนดแนวทางในการปฏิบัติของโครงการต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จะช่วยให้มีการประกาศคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์อย่างเที่ยงตรง ตรวจสอบได้ และไม่หลอกลวง ป้องกันและลดการประกาศคุณสมบัติที่ไม่ชอบธรรมให้เหลือน้อยที่สุด นอกจากนี้การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศจะช่วยหลีกเลี่ยง และลดข้อจำกัดตลอดจนอุปสรรคในการค้าระหว่างประเทศไม่ให้มีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า เพิ่มศักยภาพในการใช้กลไกทางการตลาด กระตุ้นการปรับปรุงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตและการบริการเพื่อสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนกำหนดมาตรฐานในการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดความสับสนและความเข้าใจผิดในหมู่ผู้บริโภคโดยจะช่วยให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกสินค้าที่ดีขึ้นจากข้อมูลที่ต้องการ¹³

องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน หรือ ISO จึงได้ให้คณะกรรมการวิชาการ 207 หรือ TC 207 จัดทำมาตรฐาน โดยได้มีการมอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านเทคนิคที่ 3 (Technical Subcommittee: SC3) ซึ่งดำเนินการโดยประเทศออสเตรเลียขึ้นเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการร่างมาตรฐาน

¹³ ปริมา หวังวงศ์โรจน์. ISO 14020S มาตรฐานฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Labelling), หน้า 15.

ฐานเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม และในการร่างมาตรฐานนั้น SC 3 จะมอบหมายให้กลุ่มทำงาน (Working Group: WG) อีก 3 กลุ่มทำงานด้วยกันเป็นผู้ดำเนินการคือ

1. WG1 ทำหน้าที่ร่างมาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ที่รับรองโดยองค์กรอิสระ (Third-party Certification) และฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 3 ที่ออกรายละเอียด (Report card)

2. WG2 ทำหน้าที่ร่างมาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 2 ที่รับรองโดยตนเอง (Self-declaration claim) โดยกำหนดคำนิยาม (Terms & Definition) สัญลักษณ์การใช้ (symbols) และการตรวจสอบและรับรองคุณสมบัติการใช้ (Testings and Verification)

3. WG3 จะทำหน้าที่กำหนดร่างมาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการพื้นฐานทั่วไป (General principles) เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปปฏิบัติตาม

ทั้งสามกลุ่มทำงานได้จัดทำร่างมาตรฐานปฏิบัติเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมไว้ในอนุกรมชุด ISO 14020- 14029* ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ISO 14020: Environmental Labelling-Basic Principle for all Environmental Labelling มาตรฐานนี้จะกำหนดหลักการขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

2. ISO 14021 : Environmental Labelling-Self Declaration Claim-Term and definitions มาตรฐานนี้กำหนดนิยามและคำศัพท์เกี่ยวกับการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 2 ในการประกาศคุณสมบัติทางสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง

3. ISO 14024: Environmental Labels and Declarations, Environmental Labelling, Type I Guiding principles and Procedures มาตรฐานนี้กำหนดแนวทาง หลักการ และข้อกำหนดของวิธีการรับรองผลิตภัณฑ์ที่จะใช้ฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทที่ I ที่รับรองโดยองค์กรอิสระ (Third-party Certification)

* ปัจจุบันมาตรฐานเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่จัดทำโดย ISO ได้มีการประกาศมาตรฐานเฉพาะในส่วนมาตรฐาน ISO 14020 และมีการร่างมาตรฐาน ISO 14021 และ ISO 14024 ซึ่งขณะนี้มาตรฐานดังกล่าวนี้มีสถานะเป็นร่างมาตรฐานระหว่างประเทศ (Draft international committee DIS) และจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกโดยได้รับเสียงข้างมาก 75% จึงจะมีการอนุมัติใช้อย่างเป็นทางการ สำหรับมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการร่างมาตรฐาน

4. ISO/TS¹⁴ 14025: Environment Labelling Type III - Guiding principles and Procedures ข้อกำหนดทางวิชาการนี้กำหนดแนวทาง หลักการและข้อกำหนดของวิธีการรับรองผลิตภัณฑ์ที่จะใช้ฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทที่ 3 ที่บอกรายละเอียด ชนิดและปริมาณของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

มาตรฐานระหว่างประเทศชุดอนุกรม ISO 14020 นี้ ไม่ต้องการที่จะกำหนดมาตรฐานเพื่อสร้างมาตรฐานที่มีอยู่หลากหลายให้กลายเป็นฉลากเดี่ยว (Single Labelling Standards) แต่มาตรฐานชุดนี้วัตถุประสงค์ แนวทาง และหลักการในการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเกิดความร่วมมือ ตลอดจนทำให้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่หลากหลายมีความสอดคล้องกัน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่อาจเกิดขึ้นได้ และไม่ให้เกิดการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ หรือระดับภูมิภาค แต่แนวทางที่กำหนดในมาตรฐานนี้จะช่วยให้ประเทศที่นำไปใช้ปรับปรุงฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือเป็นแนวทางการดำเนินการในอนาคต¹⁵ มาตรฐานชุดนี้เป็นมาตรฐานที่สามารถนำไปใช้โดยความสมัครใจ แต่ทั้งนี้ความต้องการของตลาดอาจเป็นตัวบังคับให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปฏิบัติตาม (De facto enforcement) ซึ่งถ้าหากไม่มีการปฏิบัติตามอาจทำให้ผู้ประกอบการนั้นๆ พบกับความกดดันทางการแข่งขันจากผู้ประกอบการรายที่ปฏิบัติตาม¹⁶ ดังนั้นหากมีการนำมาตรฐานชุดนี้ไปใช้ก็จะเกิดประโยชน์แก่ผู้นำไปใช้เองไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านการค้าตลอดจนประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

¹⁴ ISO/TS คือ Technical Specification ระดับของการบังคับนั้นต่ำกว่ามาตรฐานที่ออกเป็น ISO เนื่องจากไม่ผ่านการ vote จากประเทศสมาชิก 75% แต่ทั้งนี้ก็เป็นทำให้ข้อมูลแก่ประเทศสมาชิก และอาจจะมีการพัฒนาเป็นมาตรฐานต่อไป

¹⁵ United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and the Implication for Exporters to Developed Markets, p.14

¹⁶ "Eco-labels stick to the facts with ISO 14020, "Available from <http://www.scc.ca/consensus/eco2301e.html>. (Internet)

3.2 ประเภทของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมภายใต้มาตรฐานระหว่างประเทศชุด อนุกรม ISO 14020

มาตรฐาน ISO 14000 ได้วางแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ที่มีกันใช้กันอยู่มากมายไว้ในอนุกรมชุด ISO 14020-14029 โดยมีการจำแนกประเภทของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมไว้ทั้งสิ้น 3 ประเภทคือ

3.2.1 ประเภทที่ 1 : ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยองค์กรอิสระ (Third-party Certification)

3.2.2 ประเภทที่ 2 : ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเอง (Self-declaration claim)

3.2.3 ประเภทที่ 3 : ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่บอกรายละเอียด (Report card)

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมทั้งสามประเภทนี้ตกอยู่ภายใต้มาตรฐาน ISO 14020 ซึ่งเป็นมาตรฐานที่กำหนดหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการจัดทำและการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม มี 9 หลักการ ดังนี้

หลักการที่ 1 ฉลากจะต้องให้ข้อมูลคุณลักษณะด้านสิ่งแวดล้อมที่เที่ยงตรง มีหลักฐานทางวิชาการที่สามารถตรวจสอบได้ ตรงประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การผลิต การจำหน่ายและการกำจัดหลังการใช้งาน นอกจากนี้ต้องไม่หลอกลวง หรือทำให้ผู้ซื้อสินค้าเข้าใจผิดได้

หลักการที่ 2 การกำหนดคุณลักษณะด้านสิ่งแวดล้อมและวิธีการตรวจสอบ ต้องไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า (TBT) ภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO)

หลักการที่ 3 ข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการแสดงฉลาก ต้องรวบรวมและประเมินด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้ ได้ผลแม่นยำ และสามารถทวนซ้ำได้

หลักการที่ 4 การออกข้อกำหนดสำหรับผลิตภัณฑ์ ควรพิจารณาจากวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ หรือการบริการ คือกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ วัตถุดิบ การผลิต การขนส่ง จนกระทั่งการกำจัดขั้นสุดท้ายหลังการใช้งาน

หลักการที่ 5 การออกข้อกำหนดต้องไม่ปิดกั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือควรมีกำหนดเฉพาะสมรรถนะมากกว่ารูปแบบ หรือคุณสมบัติเฉพาะเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

หลักการที่ 6 องค์การใดๆ ไม่ว่าจะขนาดใหญ่ กลาง เล็ก มีโอกาสที่จะใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงไม่ควรกีดกันการขอใช้ฉลากด้วยการออกข้อกำหนดที่เกินความจำเป็น เช่น การกำหนดวิธีการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน การขอข้อมูลโดยไม่สมเหตุสมผล หรือการกำหนดเงื่อนไขด้านการบริหาร

หลักการที่ 7 กระบวนการออกข้อกำหนดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลาก ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทั้งโดยตรง เช่น เชิญมาปรึกษาหารือ หรือโดยวิธีการขอข้อคิดเห็น และข้อคิดเห็นเหล่านั้นต้องนำมาพิจารณาด้วย

หลักการที่ 8 หน่วยงานที่อนุญาตให้ใช้ฉลากต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากให้กับผู้ซื้อทราบ เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ติดฉลาก

หลักการที่ 9 ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน วิธีการ และหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแสดงฉลากต้องจัดเตรียมไว้ให้พร้อมเมื่อมีผู้ร้องขอ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ซื้อและผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินว่าการแสดงฉลากนั้นสอดคล้องกับข้อกำหนดในอนุกรมมาตรฐาน ISO 14020 หรือไม่

หลักการพื้นฐานทั้ง 9 หลักกขมายใต้ ISO 14020 ข้างต้น เป็นหลักการพื้นฐานที่นำไปใช้กับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมทั้งสามประเภทข้างต้น เพื่อหลีกเลี่ยงการนำฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าประเภทใดมาใช้เป็นอุปสรรคทางการค้า²⁰ ดังนั้นหากองค์กรใดจะมีการขอฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าเป็นประเภทใด จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการข้างต้นด้วย

3.2.1 ประเภทที่ 1 : ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยองค์กรอิสระ (Third-party Certification)

ก. ลักษณะทั่วไปของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยองค์กรอิสระ

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่รับรองโดยองค์กรอิสระ (Third party Certification) นี้เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยบุคคลที่สาม ลักษณะของโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้จะดำเนินการโดยมีองค์กรอิสระ หรือ

²⁰ United Nations Development Programmes, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implications for Exporters to Developed Markets, p. 7.

หน่วยงานที่เป็นกลางมาดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการนี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนสองขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ขั้นตอนการกำหนดประเภท (Categories) ผลิตภัณฑ์ ที่จะอยู่ในโครงการและการกำหนดเกณฑ์ (Criteria)
2. ขั้นตอนการพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบการที่จะขออนุญาตใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

1. **ขั้นตอนแรก** การกำหนดประเภท (Categories) ผลิตภัณฑ์ ที่จะอยู่ในโครงการและการกำหนดเกณฑ์ (Criteria) ในการพิจารณาว่าผลิตภัณฑ์นั้นๆ ควรจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใดจึงควรมีการให้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับอยู่บนผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดยในการดำเนินการนั้นจะมีคณะกรรมการ หรือหน่วยงานมาเป็นผู้พิจารณาถึงประเภทของผลิตภัณฑ์ที่จะอยู่ในโครงการ²¹ แต่ไม่ได้หมายความว่า จะมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ จะมีการใช้กับผลิตภัณฑ์ทุกจำพวก ขึ้นอยู่กับว่าองค์กรนั้นๆ จะดำเนินการให้ฉลากแก่ผลิตภัณฑ์จำพวกใด เช่น

-โครงการของสหภาพยุโรปจะมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ในสินค้าจำพวกเช่น เครื่องซักผ้า, เครื่องล้างจาน, กระดาษชำระ เป็นต้น

-โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม Eco-Mark ของญี่ปุ่นจะมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ในสินค้าจำพวกสเปรย์ที่ไม่มีส่วนผสมของสาร CFCs, กระดาษชำระรีไซเคิล, สิ่งทอ เป็นต้น

-โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม Green Seal ของสหรัฐอเมริกาจะมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ในสินค้าจำพวกเครื่องซักผ้า, ตู้เย็น, กระดาษชำระ, เทออบ, ลิทภัณฑ์ เป็นต้น

-โครงการฉลากเขียวของประเทศไทยจะมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ในสินค้าจำพวกตู้เย็น, สีส้มัลชัน, เครื่องสุขภัณฑ์ประหยัดน้ำ เป็นต้น

²¹ United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-Labeling and Eco-Certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," Trade and Development Board Ad Hoc Working Group Trade, Environment and Development First session Geneva, 28 Nov. 1994., p.6.

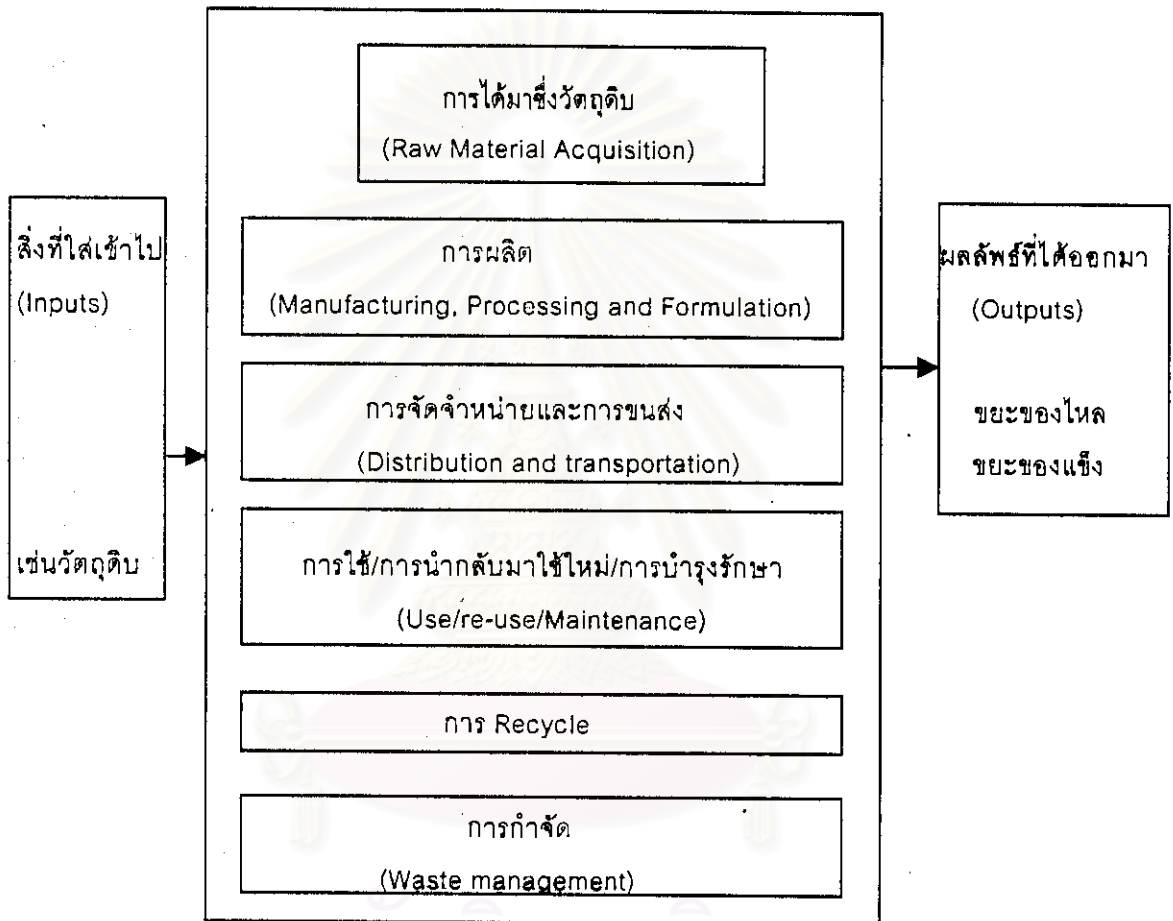
แต่ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้ประเภทของสินค้าในแต่ละโครงการจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีมีการใช้รวมถึงเครื่องดื่ม ยา และอาหาร เนื่องจากทั้งเครื่องดื่ม ยา และอาหารนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพความปลอดภัยในการบริโภคมากกว่าที่จะดำเนินถึงผลกระทบของการบริโภคที่อาจมีต่อสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นจึงไม่มีการนำลักษณะผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาใช้กับสินค้าทั้งสามจำพวกนั้น

เมื่อมีการกำหนดถึงประเภทของผลิตภัณฑ์แล้วจะมีการกำหนดถึงเกณฑ์ (Criteria) ของผลิตภัณฑ์นั้นๆ เป็นประเภทๆ ไปว่ามีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใดจึงควรได้รับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาถึงเกณฑ์นี้จะพิจารณาถึงวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (Life-Cycle Analysis: LCA) กล่าวคือจะพิจารณาถึงผลกระทบของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การผลิตจนถึงการกำจัด ในกระบวนการที่เรียกว่า "Cradle-to-grave" โดยพิจารณาตั้งแต่การผลิต (production) การจัดจำหน่าย (distribution) การบริโภคหรือการใช้ (use) รวมไปถึงการกำจัดขั้นสุดท้าย (disposal) ว่ามีการใช้สิ่งที่ไม่ใช่เข้าไป (inputs) เช่น วัตถุดิบ (raw materials) พลังงาน (energy) และทรัพยากรอื่นๆ เท่าใด และผลลัพธ์ที่ออกมา (outputs) ก่อให้เกิดมลพิษเท่าใด และนำผลที่ได้มา กำหนดเกณฑ์ในแต่ละผลิตภัณฑ์ โดยจะพิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละผลิตภัณฑ์ที่น้อยที่สุด (ดูตารางที่ 1)

เมื่อมีการพิจารณาแล้วก็จะมีการร่างเกณฑ์ (Criteria) ออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการอนุญาตให้ใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสำหรับประเภทหรือกลุ่มของผลิตภัณฑ์ที่อุปถุภายได้โครงการ โดยการร่างเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะเปิดเผยให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณชนเพื่อฟังความเห็นชอบจากผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อนำความเห็นดังกล่าวมาปรับปรุงเกณฑ์ดังกล่าวอีกครั้งก่อนที่จะนำมาใช้ และเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมานี้จะมีการทบทวนทุกๆ 3-4 ปี เนื่องจากเทคโนโลยีอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้จึงต้องมีการทบทวนเพื่อให้เกณฑ์นั้นเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากที่สุด²²

²² Ibid., p.7.

ตารางที่ 1 : การประเมินวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

ที่มา : ปริมา หวังวงศ์วิโรจน์ ISO 14020'S มาตรฐานฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้มากกว่า 20 โครงการทั่วโลก (ดูตารางที่ 2) โดยการดำเนินการโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้อาจได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (Government-sponsored schemes) หรือรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ อาทิเช่น โครงการ Blue Angle ของประเทศเยอรมัน โครงการของสหภาพยุโรป โครงการ Boo-mark ของประเทศญี่ปุ่น รวมถึงโครงการฉลากเขียวของประเทศไทยที่ดำเนินการโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) นอกจากนี้ยังมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการโดยองค์กรอิสระที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ (Non-government-sponsored schemes) หากแต่อาจดำเนินการโครงการโดยองค์กรนั้นๆ เอง เช่น โครงการ Green Seal และโครงการ Green Cross ของประเทศสหรัฐอเมริกา โครงการ Good Environmental Choice ของประเทศสวีเดน เป็นต้น

สำหรับโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐนั้น ส่วนมากจะได้รับความช่วยเหลือจากในด้านเทคโนโลยี การวิจัย ตลอดจนจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินโครงการให้สำเร็จลุล่วงได้ ซึ่งการที่ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้โครงการมีความได้เปรียบมากกว่าโครงการที่ดำเนินการโดยภาคเอกชนแต่เพียงลำพัง เนื่องจากโครงการที่ภาครัฐสนับสนุนนั้นจะก่อให้เกิดความแน่นอนทางด้านเกณฑ์ในการพิจารณาการให้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม มีความโปร่งใส และมีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ ตลอดจนนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นจึงได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนมากกว่า²³

การดำเนินการโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่รับรองโดยองค์กรอิสระนี้ไม่ว่าจะเป็นโครงการประเภทที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ หรือดำเนินการโดยเอกชนจะมีการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ตลอดจนการกำหนดเกณฑ์ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่เป็นกลุ่มผู้ดำเนินการ

²³ Veena Jha, Rene Vossenaar and Simonetta Zarrilli, *Boo-labelling and International Trade*, p. 10.

ตารางที่ 2. : โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

ประเทศ	ชื่อโครงการ	ปีที่ริเริ่ม
เยอรมัน	Blue Angel	1977
แคนาดา	Environmental Choice Program	1988
ญี่ปุ่น	co Mark	1989
กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย	White Swan	1989
สหรัฐอเมริกา	Green Seal	1989
สวีเดน	Good Environmental Choice	1990
นิวซีแลนด์	Environmental Choice	1990
อินเดีย	EcoMark	1991
ออสเตรีย	Austrian eco-label	1991
ออสเตรเลีย	Environmental Choice	1991
เกาหลีเหนือ	EcoMark	1992
สิงคโปร์	Green Label Singapore	1992
ฝรั่งเศส	NF-Environment	1992
เนเธอร์แลนด์	Stitching Milieukeur	1992
สหภาพยุโรป	European Flower	1992
โครเอเชีย	Environmentally friendly	1993

ที่มา : UNCTAD, Eco-labelling and Market Opportunities for Environmentally Friendly Products, TD/B/wg.6/2, 6 October 1994.

2. **ขั้นตอนที่สอง** ขั้นตอนการพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบการที่จะมาขอใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม เมื่อผู้ประกอบการรายใดสนใจที่จะขอใช้ฉลาก และผลิตภัณฑ์นั้นเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้โครงการก็สามารถยื่นขอใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับอยู่บนผลิตภัณฑ์กับโครงการนั้น ๆ ได้ ซึ่งแต่ละโครงการก็จะมีคณะกรรมการพิจารณาว่าผู้ประกอบการสามารถที่จะปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดได้หรือไม่ และจะอนุญาตให้ใช้หรือไม่ให้ใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่แต่ละโครงการกำหนดขึ้น* ทั้งนี้การยื่นขอใช้ฉลากนั้นอาจจะต้องมีการเสียค่าใช้จ่าย หรือค่าธรรมเนียมต่างๆ ตามที่โครงการแต่ละโครงการกำหนดขึ้น และภายหลังจากการอนุญาตให้มีการใช้ฉลากแล้วก็จะมีการควบคุมการใช้ซึ่งจะเป็นไปตามกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ โครงการส่วนใหญ่จะมีการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า ดังนั้นการอนุญาตให้ผู้ประกอบการรายใดใช้ฉลากจะนำบทบัญญัติในเรื่องนิติกรรมสัญญาและกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญามงบังคับใช้²⁴

ถึงแม้ว่าการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้นั้นในปัจจุบันอาจก่อให้เกิดปัญหาทางการค้าระหว่างประเทศได้²⁵ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้

1. **ปัญหาการถูกกีดกันออกจากตลาด** ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอาจถูกนำมาใช้เป็นมาตรการทางการค้า (Trade Measure) กันมากขึ้นกล่าวคือหากไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำกับก็อาจจะส่งผลให้มีการนำเข้าสินค้ายากขึ้น หรืออาจได้รับการถูกกีดกันทางตลาดโดยผู้บริโภครที่มีความต้องการบริโภคสินค้าที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า (De facto excludes from the market) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. **ปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการภายในประเทศกับผู้ประกอบการต่างชาติ** ดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้อาจก่อให้เกิดการการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการ

* ดูตัวอย่างภาพสัญลักษณ์ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ที่รับรองโดยองค์กรอิสระที่ภาคผนวก ก.

²⁴ OECD. Environmental labelling in OECD countries. France: Head of Publications Service, OECD, 1991, p.35.

²⁵ Seung Wha Chang. Getting a Green Trade Barrier Eco-labelling and the WTO Agreement on Technical Barrier to Trade. Journal of World trade 31 (February 1997), p. 138.

การภายในประเทศกับผู้ประกอบการต่างชาติได้ ซึ่งการเลือกเป็นการเลือกปฏิบัติแบบ de facto discriminate²⁶ โดยเป็นการเลือกปฏิบัติโดยผลของการกระทำก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติไม่ใช่การเลือกปฏิบัติโดยผลของกฎหมาย (de jure discriminate) กล่าวคือ ไม่มีการออกข้อบังคับหรือกฎหมายใดๆ อันส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการ แต่ลักษณะการดำเนินโครงการอาจก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติได้

การเลือกปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นในแต่ละโครงการผลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเสมอ ตั้งแต่การกำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเกณฑ์ในผลิตภัณฑ์แต่ละจำพวกของโครงการแต่ละโครงการ ซึ่งขึ้นอยู่กับพิจารณาของหน่วยงานในโครงการนั้นๆ โดยการกำหนดดังกล่าวนี้มักจะขึ้นอยู่กับสาระสิ่งแวดล้อมที่จะรองรับมลพิษในประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ ประกอบกับโอกาสที่ผู้ประกอบการภายในประเทศจะเข้าไปมีอิทธิพลในการกำหนดเกณฑ์หรือประเภทผลิตภัณฑ์ที่จะอยู่ภายใต้โครงการก็มีความเป็นไปได้สูง²⁷ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาในบางครั้งที่ข้อกำหนดนั้นไม่สอดคล้องกับโครงการผลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ภายในประเทศของผู้ประกอบการต่างชาติที่ต้องการได้มาซึ่งผลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของประเทศที่ตนต้องการนำเข้าผลิตภัณฑ์ เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้วัสดุซึ่งอาจหาไม่ได้ในประเทศผู้ส่งออกซึ่งเป็นผู้ประกอบการต่างชาติ กรณีนี้จะทำให้ผู้ประกอบการต่างชาติรายนั้นๆ ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงขึ้น จนอาจทำให้ผลิตภัณฑ์ต้องมีราคาที่สูงขึ้น อันจะส่งผลให้ความได้เปรียบใช้เชิงแข่งขันด้านราคาของผู้ประกอบการรายนั้นๆ ลดลง²⁸ ซึ่งลักษณะการกำหนดเกณฑ์หรือวิธีการในโครงการผลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยพฤตินัย (de facto discriminate)

นอกจากนี้ปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคโนโลยีที่ต่างกันระหว่างผู้ประกอบการที่เป็นต่างชาติเอง หรือเทคโนโลยีที่ต่างกับระหว่างผู้ประกอบการภายในกับผู้ประกอบการ

²⁶ United Nations Conference on Trade and Development, "Trade Environmental and Development Aspects of Establishing and operation Eco-labelling Programmes," p.6.

²⁷ United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-labelling and Eco-certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," p.5.

²⁸ Rene Vossenaar and Roland Mollerus. Eco-labelling and international trade possible effects on developing countries. p. 63.

ต่างชาตีก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติได้เช่นกัน ดังเช่นกรณีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในประเภทสิ่งทอของประเทศเยอรมัน มีข้อกำหนดว่าสิ่งทอที่จะนำเข้ามาโดยประเทศกำลังพัฒนาสามารถใช้สัญลักษณ์ผ้าสังเคราะห์ได้ ซึ่งจะไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการจากประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งจะต้องใช้สัญลักษณ์จากธรรมชาติเท่านั้น และข้อกำหนดดังกล่าวนี้ทำให้ไม่บรรลุผลต่อวัตถุประสงค์ที่ให้ใช้สัญลักษณ์จากธรรมชาติเท่านั้นเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม²⁹ ซึ่งเป็นเรื่องเทคโนโลยีที่ต่างกันระหว่างผู้ประกอบการต่างชาติ และดังเช่นกรณีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในสหภาพยุโรปที่มุ่งเน้นคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเรื่องการปล่อยซัลเฟอร์ไดออกไซด์และไนโตรเจนออกไซด์สู่อากาศ เนื่องจากในสหภาพยุโรปนั้นประสบกับปัญหาฝนกรด (Acid Rain) ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการในสหภาพยุโรปได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีในเรื่องการผลิตเพื่อให้มีการปล่อยสารดังกล่าวสู่บรรยากาศในปริมาณที่ลดลง แต่ในขณะที่บางประเทศที่ไม่ประสบกับปัญหาดังกล่าวก็ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะพัฒนาเทคโนโลยีนั้น แต่เมื่อมีความต้องการนำเข้าผลิตภัณฑ์ไปยังสหภาพยุโรปก็ต้องปฏิบัติตาม จึงต้องมีการนำเข้าเทคโนโลยีซึ่งจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น³⁰ ซึ่งเป็นเรื่องเทคโนโลยีที่ต่างกันระหว่างผู้ประกอบการภายในและผู้ประกอบการต่างชาติ ลักษณะเช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการต่างชาติกับผู้ประกอบการภายในประเทศนั้นยังหมายความรวมถึง เรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่างชาติ (Participation) ทั้งนี้ปัญหาในเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่างชาติก็เป็นปัญหาที่พบได้เสมอในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมทุกโครงการ เนื่องจากการอนุญาตให้ผู้ประกอบการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์นั้นก็เป็นสิทธิของโครงการนั้นๆ การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการหรือผู้ที่มีส่วนได้เสีย หรือผู้ประกอบการที่เป็นชาวต่างชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ และกำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่โครงการแต่ละโครงการพึงจะต้องมีเพื่อให้โครงการมีความโปร่งใส ก็มีไม่มากนัก ทำให้โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมส่วนมากมักจะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการภายในประเทศของตนเป็นสำคัญ นอกจากนี้แล้วปัญหาการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการต่างชาตินั้นก็ยังคงเป็นปัญหา เนื่องจากผู้ประกอบการที่ต้องการนำสินค้าเข้าไปยังประเทศนั้นๆ ย่อมต้องการที่จะทราบถึงมาตรฐานในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่

²⁹ United Nations, "Trade Effects of Eco-labelling," Proceeding of a Seminar held in Bangkok 17-18 February 1997, p.12.

³⁰ United Nations Conference on Trade and Development, "Trade Environmental and Development Aspects of Establishing and operation Eco-labelling Programmes," p.6.

ดำเนินโครงการในประเทศนั้นๆ ดังนั้นไม่ว่าการได้ข้อมูลที่ไม่แน่นอน ตลอดจนปัญหาในเรื่องระยะเวลาที่จะได้รับทราบข้อมูลก็ก่อให้เกิดปัญหากับผู้ประกอบการโดยเฉพาะต่างชาติทั้งสิ้น³¹

ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป ก็เอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการภายในประชาคมยุโรปเป็นสำคัญ การกำหนดเกณฑ์การได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็จะพิจารณาถึงความสามารถของผู้ประกอบการของตน ซึ่งผู้ประกอบการในกลุ่มประชาคมยุโรปนั้นมักจะมีเทคโนโลยีที่สูงกว่าผู้ประกอบการต่างชาติที่ต้องการนำสินค้าเข้ามาในประชาคม ทำให้ผู้ประกอบการต่างชาติรายดังกล่าวไม่สามารถที่จะขอรับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมได้ซึ่งท้ายที่สุดอาจถูกกีดกันออกจากตลาดก็เป็นได้ ดังเช่นกรณีประเทศบราซิลที่ต้องการนำสินค้าจำพวกกระดาษเข้าสู่ประชาคม ก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามเกณฑ์การได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ทางประชาคมกำหนดขึ้น ทั้งนี้บราซิลอ้างว่าการกำหนดเกณฑ์ของทางประชาคมยุโรปนั้นไม่เปิดโอกาสที่จะให้ผู้ประกอบการต่างชาติที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ได้ ทำให้มีการเลือกปฏิบัติที่จะให้ผู้ประกอบการรายใดสามารถใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมได้³² จึงเป็นการยากที่ผู้ประกอบการต่างชาติที่จะได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของโครงการ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมส่วนมากจะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการภายในประเทศของตนเป็นสำคัญซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการภายในประเทศมีความได้เปรียบ (Advantage) มากกว่าผู้ประกอบการต่างชาติ

3. ปัญหาในเรื่องความโปร่งใส (Transparency) การขาดความโปร่งใสในการดำเนินโครงการก็เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าได้ การขาดความโปร่งใสในที่นี้ก็คือ การขาดความโปร่งใสในการเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ การกำหนดเกณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ตลอดจนการที่ผู้ประกอบการต่างชาติจะขอรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการได้ยาก³³

³¹ United Nations Developments Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implication for Exports to Developed markets, p.14.

³² Elliot B. Staffin, "Trade Barrier or Trade Boon? A Critical Evaluation of Environmental Labelling and Its Role in The "Greening" of World Trade," Columbia Journal of Environmental Law, 21: 241.

³³ Seung Wha Chang, "GATTing a Green Trade Barrier Eco-labelling and the WTO Agreement on Technical Barrier to Trade," Journal of World Trade, 31:138.

4. ปัญหาการนำกระบวนการผลิต (PPM) มาเป็นเกณฑ์ในการได้มาซึ่งผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาในเรื่องผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ คือปัญหาเรื่องเกณฑ์การพิจารณาการได้มาซึ่งผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นจะนำวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ หรือ LCA มาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณา แต่โครงการผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ มีการนำกระบวนการผลิต (PPM) มาเป็นเกณฑ์ (Criteria) จึงเกิดปัญหาว่าผลจากผลิตภัณฑ์นั้นควรจะอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะขั้นสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ หรือขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิต (PPM)³⁴ กล่าวคือข้อกำหนด หรือข้อจำกัดการนำเข้าสินค้านั้นควรจำกัดเพียงคุณลักษณะขั้นสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศนำเข้า หรือควรรายไปถึงกรรมวิธีการผลิตที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศที่ผลิตนั้น นอกจากนี้หากมีการเอากระบวนการผลิต (PPM) มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาย่อมจะมีผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมในประเทศที่มีการผลิต กล่าวคือ หากประเทศใดมีการกำหนดเกณฑ์โดยกำหนดถึงกระบวนการผลิต (PPM) ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าประเทศนั้นๆ ต่ำถึงถึงสถานะแวดล้อมของตนเองเป็นหลักในการพิจารณา และเมื่อออกข้อกำหนดออกมาแล้ว ประเทศที่ต้องการนำเข้าก็ต้องปฏิบัติตามทั้งปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีในการผลิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์ในประเทศที่ตนต้องการนำเข้าเข้าไป ซึ่งจะส่งผลให้กรรมผลิตนั้นๆ อาจไม่สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมภายในประเทศของตนเองอย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสถานะแวดล้อมของประเทศส่งออกย่อมไม่ได้รับการคำนึงถึงเท่าที่ควร” ในเรื่องนี้ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า หรือ TBT ได้วางหลักว่าข้อกำหนดหรือข้อจำกัดนั้นไม่ให้ขยายความรวมไปถึงกรรมวิธีการผลิต ยกเว้นแต่ที่จะส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะขั้นสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นเมื่อผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกำหนดเกณฑ์โดยพิจารณาวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มุ่งไปที่กระบวนการผลิต จึงไม่ส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะขั้นสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในทางการค้าระหว่างประเทศได้

5. ปัญหาความหลากหลายของโครงการ (Proliferation of schemes) เนื่องจากปัจจุบันมีโครงการผลจากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า 20 โครงการตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว กรณีโครงการมาก

³⁴ United Nations, "Market Access Implications of Environment Measures with Particular Focus on Eco-labelling," Regional meeting of experts on interrelationship between trade and environment 13-16 may 1997. Bangkok, p. 3.

³⁵ United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implication for Exports to Developed markets, p.15.

มายดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการต่างๆ จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับโครงการของประเทศที่ตน จำเป็นต้องมีการส่งผลิตภัณฑ์เข้าไปจำหน่าย แต่ทั้งนี้เนื่องจากโครงการแต่ละโครงการย่อมมีความแตกต่างกันในส่วนจากรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในโครงการตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์ ทำให้ผู้ประกอบการนั้นจะต้องมีการปรับตัวตลอดเวลาซึ่งจะเป็นการยากที่จะปรับตัวให้เข้ากับโครงการที่มีอยู่ทุกโครงการได้ และจะเป็นการเบี่ยงค่าใช้จ่ายมากขึ้นอีกด้วย³⁶ และในส่วนของผู้บริโภคเองการมีอยู่ของโครงการอย่างมากมายในปัจจุบันทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนว่าโครงการใดที่มีความน่าเชื่อถือกว่ากันแน่ เนื่องจากโครงการแต่ละโครงการย่อมมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป ผู้บริโภคจึงไม่มีความแน่ใจในโครงการที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย

สำหรับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทสมัครใจที่ดำเนินโดยองค์กรอิสระนี้ การดำเนินโครงการต่างๆ จะตกอยู่ภายใต้ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า (Technical Barrier to Trade) เฉพาะกรณีใดโครงการดังกล่าวได้มีการออกข้อกำหนดอันเนื่องมาจากกระบวนการและวิธีการผลิตที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เท่านั้น (Product-related PPM) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความตกลงดังกล่าวให้การยอมรับเฉพาะกระบวนการและวิธีการผลิตที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สำหรับโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและวิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของความตกลง TBT³⁷ ในกรณีใดโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นตกอยู่ภายใต้ความตกลง TBT การออกข้อกำหนดที่เกี่ยวกับฉลากก็จะนำบทบัญญัติในความตกลง TBT มาบังคับ โดยที่ไม่ต้องนำบทบัญญัติ GATT มาใช้

สำหรับกรณีใดโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและวิธีการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์นั้นก็ยังต้องนำบทบัญญัติของ GATT มาใช้เพื่อไม่ให้โครงการดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้า แต่ทั้งนี้กรณีที่จะนำบทบัญญัติของ GATT มาใช้นั้น ต้องปรากฏว่าโครงการดังกล่าวภาครัฐต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ถ้าเพียงแต่โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินโดยภาคเอกชนโดยภาครัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บท

³⁶ United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-Labeling and Eco-Certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," p.5.

³⁷ Seung Wha Chang, "GATTing a Green Trade Barrier Eco-labeling and the WTO Agreement on Technical Barrier to Trade," *Journal of World Trade*, 31:140-147.

บัญญัติของ GATT เนื่องจาก GATT นั้นมุ่งเน้นใช้บังคับการดำเนินการของภาครัฐไม่ได้รวมถึงการดำเนินการของภาคเอกชน³⁸ และสำหรับบทบัญญัติของ GATT ที่จะนำมาบังคับใช้นี้ อาทิเช่น หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้อ่อนนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) และหลักปฏิบัติเยี่ยงชนชาติ (National Treatment) เป็นต้น³⁹

๓. ข้อกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากประเภทที่รับรองโดยองค์กรอิสระ

เมื่อฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาอย่างมาก ทางองค์การ ISO จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานในส่วนของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่รับรองโดยองค์กรอิสระนี้ ในมาตรฐาน ISO 14024 โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญของมาตรฐานนี้คือ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในการดำเนินโครงการ และกลั่นกรองหลักการและวิธีการดำเนินการของโครงการที่มีอยู่ปัจจุบันเพื่อให้การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาในทางการค้าระหว่างประเทศ โดยฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทที่ 1 ที่รับรองโดยองค์กรอิสระที่กำหนดในมาตรฐานระหว่างประเทศมีลักษณะดังต่อไปนี้⁴⁰

- เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรอิสระ การขอฉลากเป็นไปโดยความสมัครใจ
- โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้มีเพื่อระบุถึงผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าผลิตภัณฑ์อื่นในจำพวกเดียวกันในตลอดวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์
- การเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ และการพิจารณาถึงเกณฑ์ทำโดยคณะกรรมการ ตลอดจนให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม และการพิจารณาทางเทคนิคต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการทางวิทยาศาสตร์
- เกณฑ์ของผลิตภัณฑ์แต่ละผลิตภัณฑ์จะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ
- ผลิตภัณฑ์ที่เข้าถึงเกณฑ์ที่กำหนดจะใช้สัญลักษณ์ที่ทางโครงการนั้นๆ กำหนดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนด และอาจต้องมีการจ่ายค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมขึ้นอยู่กับที่ทางโครงการกำหนด

³⁸ Ibid., p. 156.

³⁹ Ibid., p. 155.

⁴⁰ John Henry, "Environmental labelling -What is the difference between schemes and will they have an impact on world trade?," Paper present to the PASC Environmental Forum, Bangkok, 16 May 1994.

สำหรับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่รับรองโดยองค์กรอิสระนี้ ทางองค์กร ISO ได้ร่างมาตรฐาน มีการกำหนดหลักการ และวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ โดยแนวทางปฏิบัติควรจะต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานทั้ง 9 หลักการในมาตรฐาน ISO 14020 เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความแน่นอน ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการทั้งภายในและต่างชาติที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ เกณฑ์การได้มาซึ่งฉลาก ตลอดจนมีการเปิดโอกาสให้เสนอข้อคิดเห็น นอกจากนี้การวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ข้อกำหนดในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมต้องมีการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ มีการเผยแพร่เกณฑ์ ข้อมูลต่อสาธารณะซึ่งล้วนแล้วแต่จะก่อให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

มาตรฐานฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมใน ISO 14024 นี้กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่จัดทำโดยโครงการอิสระ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมตามความสมัครใจ ไม่บังคับ ข้อกำหนดสำหรับแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์จะประกอบด้วยคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อมล้อมหลายๆ รายการ โดยพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในช่วงต่างๆ ตลอดวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (LCA) หน่วยงานที่อนุมัติการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอาจเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และอาจเป็นโครงการระดับชาติ เช่น โครงการฉลากเขียวของไทย โครงการ Eco Mark ของญี่ปุ่น ระดับภูมิภาคเช่นของ โครงการของสหภาพยุโรป EU หรืออาจจะเป็นโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับสากลก็ได้ และวิธีการให้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นต้องไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ

นอกจากนี้ในมาตรฐานยังได้มีการกำหนดให้มีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งในที่นี้คือบุคคลใดก็ตามที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเปิดโอกาสนี้คือการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมพิจารณาเกณฑ์และประเภทของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมนี้จะต้องมีกำหนดเวลาที่พอเพียง อีกทั้งได้มีการกำหนดถึงหลักความโปร่งใส (Transparency) โดยความโปร่งใสในที่นี้หมายความว่าให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียตรวจสอบและเสนอความคิดเห็น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทผลิตภัณฑ์ เกณฑ์ผลิตภัณฑ์ กระบวนการยื่นขออนุญาตใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งการดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ควรมีความโปร่งใสในทุกขั้นตอนการผลิต

นอกจากนี้ในมาตรฐานยังกำหนดให้มีการพิจารณาทบทวนเกณฑ์ในระยะเวลาที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อให้เกณฑ์นั้นๆ มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยการพิจารณาทบทวนเกณฑ์ให้ดำเนินถึงเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางการตลาด ประเภทผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปด้วย แต่ทั้งนี้การพิจารณาควรพิจารณาในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่เกณฑ์ดังกล่าวยังมีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันอยู่ก็ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์เสมอไป

ปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายที่สูงในการยื่นขออนุญาตใช้ตลาดก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการผลึก ในมาตรฐาน ISO 14024 ก็กำหนดถึงเรื่องดังกล่าว โดยโครงการไม่ควรมีการกำหนดค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียม ในการขออนุญาตใช้ตลาดไว้สูงนัก เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าร่วมโครงการได้ง่ายขึ้น และสำหรับผู้ประกอบการที่จะเข้าร่วมโครงการนี้จะเปิดโอกาสให้ทั้งผู้ประกอบการภายในประเทศและต่างชาติด้วย นอกจากนี้กระบวนการดำเนินการให้ผลึกต้องไม่มีการเตรียมเพื่อให้เกิดอุปสรรคที่ไม่จำเป็นต่อการค้าระหว่างประเทศ และจะต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติขององค์การการค้าโลก (WTO) ด้วย ซึ่งบทบัญญัติในที่นี้คือหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) และหลักปฏิบัติเยี่ยงชนในชาติ (National treatment) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นต้น

สำหรับกรณีการกำหนดเกณฑ์โดยพิจารณาจากระบวนการผลิต (PPM) นั้น ISO วางหลักว่าไม่ควรที่จะกำหนดเกณฑ์โดยนำเรื่องกระบวนการผลิตมาพิจารณาในการดำเนินการทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้มีการยอมรับผลึกของโครงการแต่ละโครงการซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) ซึ่งจะนำไปสู่การลดอุปสรรคทางการค้าได้ในที่สุด (ดังที่จะกล่าวต่อไป) ทั้งนี้มาตรฐานนี้ไม่ได้กำหนดถึงรูปแบบของผลึก แต่จะกำหนดแนวทางในเรื่องรายละเอียด หลักการ และวิธีปฏิบัติที่ผู้จัดทำโครงการควรยึดถือเป็นแนวทางในการออกข้อกำหนดคุณสมบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ ความโปร่งใสในการดำเนินการ การรักษาข้อมูลที่เป็นความลับ และวิธีการอนุมัติให้ใช้ผลึกประเภทนี้

3.2.2 ประเภทที่ 2 : ผลึกผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเอง (Self-declaration claim)

ก. ลักษณะทั่วไปของผลึกผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเอง

ผลึกผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเอง (Self-declaration claim) เป็นการรับรองคุณสมบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์โดยผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้าปลีก หรือผู้อื่นที่จะได้รับประโยชน์จากการประกาศนั้น เพื่อแสดงว่าผลิตภัณฑ์หรือการบริการนั้น มีการใช้วัตถุดิบ

การผลิต การจำหน่าย การใช้งาน หรือการกำจัดหลังการใช้ จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร การประกาศนี้จะไม่มีองค์การอิสระ หรือองค์การบุคคลที่สามรับรอง จึงเป็นการรับรองตนเอง เช่นมีการใช้คำว่า "recycle", "ozone friendly" ในผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิตขึ้นเป็นต้น ทั้งนี้การใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้ส่วนมากจะใช้เพื่อโฆษณาคุณสมบัติของสินค้า⁴¹

ปัจจุบันฉลากประเภทนี้กำลังเป็นที่แพร่หลาย โดยผู้ประกอบการมีการนำไปใช้อย่างคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ตนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากฉลากที่รับรองโดยตนเองนั้นไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรของภาครัฐมาดำเนินการ ดังนั้นการจัดทำประเภทนี้หากแต่เป็นการอ้างด้วยตนเอง ทำให้ลดค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินงาน อีกทั้งหากเมื่อใดที่ผู้ประกอบการต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการอ้างคุณสมบัติก็สามารถที่จะทำได้ง่าย⁴² สำหรับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้นั้นประเทศต่างๆ ก็ได้มีการออกกฎหมายภายในมารองรับในเรื่องฉลากประเภทนี้เพื่อมิให้มีการหลอกลวงผู้บริโภค⁴³

สำหรับปัญหาการใช้ฉลากประเภทนี้คือ อาจทำให้ผู้บริโภคมีความสับสนว่าคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์นั้นเป็นไปตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ เนื่องจากว่าฉลากประเภทนี้ง่ายต่อการจัดทำ ทำให้ความโปร่งใสในการจัดทำไม่มีเท่าที่ควร เพราะผู้ประกอบการจะอ้างเช่นไรก็ได้⁴⁴ แต่ทั้งนี้ประเทศแต่ละประเทศต่างก็มีกฎหมายภายในในการควบคุมการโฆษณาดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาที่ว่าหากกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องนี้มีความจำเป็นแค่ไหน⁴⁵ เพราะประเทศแต่ละประเทศต่างมีการกำหนดแนวทางในการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการโฆษณาดังกล่าว เช่น ประเทศแคนาดาก็มีมาตรฐานภายในประเทศรองรับในเรื่องนี้ และประเทศออสเตรเลียก็มี Competition and Consumer

⁴¹ Shigeyuki Hashizume. Environmental Labelling: International Standardization and Trade Issues (Japan: Japan Environmental Association, 1996), p.13

⁴² Marks and labels; difficulties with diversity. ISO bulletin, (Sep:1996) p.8.

⁴³ Vinod Rege, "GATT Law and Environment-Related Issues Affecting the trade of Developing Countries," Journal of World trade, 28: 136.

⁴⁴ Ibid., p.8

⁴⁵ John Henry. "Stretching the boundaries of ISO an Update on ISO work on Environmental Labelling," ISO Bulletin: 9.

Commission มาดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ซึ่งการกำหนดเกณฑ์การใช้ฉลากรวมถึงกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่มาบังคับใช้ในเรื่องนี้มีลักษณะต่างกัน อีกทั้งแนวทางทางเทคนิคที่ไม่เหมือนกันในแต่ละประเทศอาจก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ที่ต้องการนำสินค้าเข้ามาภายในประเทศได้ ประกอบกับการอ้างคุณสมบัติดังกล่าวมักไม่มีความชัดเจน หรือมีการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์อย่างแม่นยำ ทำให้บรรดาผู้บริโภคต่างสับสนว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณสมบัติเป็นจริงดังที่กล่าวอ้างหรือไม่

ข. ข้อกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเอง

องค์การระหว่างประเทศ ISO ดำเนินการกำหนดมาตรฐานในเรื่องการอ้างคุณสมบัติทางสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง เพื่อที่จะให้การอ้างคุณสมบัติ มีความกลมกลืนกันเป็นที่เข้าใจกันได้ง่าย ในมาตรฐาน ISO 14021 จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานในการประกาศคุณสมบัติดังกล่าวที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือการบริการ โดยมาตรฐานนี้จะช่วยให้

- การอ้างคุณสมบัติสิ่งแวดล้อมโดยตรง เป็นธรรม ไม่หลอกลวง
- กระตุ้นให้มีการปรับปรุงทางด้านสิ่งแวดล้อมในการผลิตสินค้า
- ป้องกันและลดการอ้างที่ไม่ได้รับการรับรอง
- ลดความสับสนทางตลาด
- ลดข้อจำกัดทางการค้าและอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ
- ให้ข้อมูลที่ดีกว่าแก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นทางเลือก

การอ้างคุณสมบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้ฉลากที่รับรองด้วยตนเองประเภทนี้ อาจทำในรูปของข้อความ สัญลักษณ์ หรือรูปภาพที่ตัวผลิตภัณฑ์ หรือฉลากที่บรรจุ เอกสารแนะนำผลิตภัณฑ์ จุลสารวิชาการ การโฆษณา การเผยแพร่ต่อสาธารณะ โดยในการประกาศนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการตีความ โดยไม่ให้มีการใช้คำที่มีลักษณะเคลือบคลุม (Umbrella Terms) เช่นข้อความดังต่อไปนี้ "environmental safe", "environmentally friendly", "environmentally friendlier", "earth friendly", "non polluting", "green", "dolphin friendly", "nature friend", "ozone friendly"

แต่ทั้งนี้การใช้ฉลากที่รับรองโดยตนเองจำเป็นต้องคำนึงมาตรฐาน ISO 14020 ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปที่นำมาใช้กับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมทั้งสามประเภทด้วย ซึ่งจะช่วยลดความสับสนแก่ผู้บริโภคที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทางหนึ่ง ตลอดจนช่วยลดอุปสรรคทางการค้าที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่รับรองโดยตนเองด้วย

3.2.3 ประเภทที่ 3 : ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่บอกรายละเอียด (Report card)

ก. ลักษณะทั่วไปของฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่บอกรายละเอียด

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่บอกรายละเอียด (Report card/ Quantified production information/ Certified Eco-profile) มีลักษณะเป็นฉลากที่บอกรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในเชิงปริมาณเคลือบดัชนี (indices) เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน ปริมาณมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต โดยมีลักษณะคล้ายฉลากโภชนาการของอาหาร* ซึ่งต่างจากฉลากประเภทที่รับรองโดยองค์การอิสระที่มีการใช้สัญลักษณ์กับผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ในประเภทเดียวกัน แต่ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้มีลักษณะเป็นการให้ข้อมูลประกอบการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคเองที่จะเป็นผู้ตัดสินใจ โดยที่ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการประเมินวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ไม่มีการออกข้อกำหนดได้เป็นเกณฑ์ เปิดกว้างสำหรับทุกผลิตภัณฑ์ กระตุ้นให้มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ประเทศที่มีการใช้ฉลากประเภทนี้เป็นประเทศแรกคือ สหรัฐอเมริกา ฉลากประเภทนี้ถึงแม้ว่าผู้บริโภคจะไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อนก็สามารถเข้าใจถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมได้เมื่อมีการอ่านฉลาก

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศเท่าไรนัก แต่ปัญหาที่เกิดจากฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ส่วนมากจะเป็นปัญหาการอ้างข้อมูลในฉลากเกินความเป็นจริง (Information Overload) และปัญหาความสับสนของผู้บริโภคเสียมากกว่า⁴⁶

ข. ข้อกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่บอกรายละเอียด

ปัจจุบันได้มีการดำเนินการร่างมาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฉลากประเภทนี้อยู่ใน ISO/TS 14025

* ดูภาพสัญลักษณ์ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 3 ที่บอกรายละเอียดที่ภาคผนวก ก.

⁴⁶ Shigeyuki Hashizume, Environmental Labelling: International Standardization and Trade Issues, p.14.

3.3 หลักการภายใต้มาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอม

มาตรฐานระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมนั้นมีการวางหลักการต่างๆ เพื่อฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ (Discriminate) และเกิดอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะฉลากที่รับรองโดยองค์กรอิสระก่อให้เกิดปัญหาต่อการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยหลักการภายใต้มาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมนี้ประกอบไปด้วย

- 3.3.1 หลักความโปร่งใส (Transparency)
- 3.3.2 หลักการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition)
- 3.3.3 หลักความเท่าเทียมกัน (Equivalency)
- 3.3.4 หลักการกลมกลืนมาตรฐาน (Harmonization)

3.3.1 หลักความโปร่งใส (Transparency)

หลักความโปร่งใส (Transparency) เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยเป็นหลักพื้นฐานที่ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิธีการว่าด้วยการค้า หรือ GATT ได้ใช้ดำเนินการเพื่อให้การค้าระหว่างประเทศสมาชิกเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งหลักความโปร่งใสนี้ หมายถึง การดำเนินนโยบายและมาตรการทางการค้ารวมทั้งกฎระเบียบต่างๆ ของประเทศภาคีใดๆ จะต้องมี ความโปร่งใส ชัดเจน มีการตีพิมพ์เผยแพร่ด้วยกฎหมายและระเบียบต่างๆ ด้วยภาษาใดภาษาหนึ่ง เพื่อให้ผู้นำเข้าส่งออกของประเทศต่างๆ ได้ทราบและเข้าใจและมีสิทธิสอบถามได้หากมีข้อข้องใจใน ปัญหาต่างๆ⁴⁷

หลักนี้เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมทุกโครงการ เนื่องจากปัจจุบันนี้การดำเนินโครงการฉลากมีปัญหาในทางปฏิบัติ อยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในการกำหนด เกณฑ์และประเภทผลิตภัณฑ์หรือบริการที่จะอยู่ภายใต้โครงการ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูล เนื่องจาก ผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างชาติย่อมต้องการที่จะทราบถึงมาตรฐานเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมที่ดำเนินการในประเทศนั้น เพื่อให้สินค้าของตนสามารถที่จะเข้าถึงตลาดได้ การ

⁴⁷ เศรษฐกิจการพาณิชย์กรม. การเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัยและผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ (กรุงเทพมหานคร: สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2538), หน้า 3.

ขาดความโปร่งใสในเรื่องดังกล่าวย่อมทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ประกอบการต่างชาติสามารถจะได้มาซึ่งผลจากโครงการได้ลำบากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการภายในประเทศมีความได้เปรียบ (Advantage) มากกว่าผู้ประกอบการต่างชาติ

โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมแต่ละโครงการจำเป็นต้องดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใส ซึ่งความโปร่งใสในการดำเนินการนี้ควรมีอยู่ทุกขั้นตอนการดำเนินการ ดังเช่น

- การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศและต่างชาติ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเภท เกณฑ์ของผลิตภัณฑ์และบริการที่จะดำเนินการในโครงการ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถแสดงข้อคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวด้วย ทั้งนี้การเปิดโอกาสเช่นนี้ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการต่างชาติและผู้ประกอบการภายในประเทศ

- มีขบวนการพิจารณา (Review) ในเกณฑ์และประเภทผลิตภัณฑ์และบริการในขั้นสุดท้าย ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ การพิจารณาขั้นสุดท้ายนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนผู้ประกอบการเข้ามาแสดงข้อคิดเห็น ซึ่งทั้งผู้มีส่วนได้เสียและผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างชาติจะได้รับประโยชน์ คือสามารถแสดงถึงความสามารถที่จะปฏิบัติตามโครงการว่าได้หรือไม่ เพื่อให้โครงการมีการปรับปรุงทั้งเกณฑ์และประเภทผลิตภัณฑ์และบริการได้จากขบวนการนี้

- มีการตีพิมพ์ (Publication) และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมภายหลังจากมีการทบทวนแล้ว เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบ

ในความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า หรือ TBT ก็มีการกำหนดถึงหลักความโปร่งใสที่โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมีการกำหนดว่าองค์กรมาตรฐานของรัฐบาลส่วนกลางจะต้องรับประกันว่าการออกข้อกำหนด หรือมาตรฐานของตนจะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งการปฏิบัตินั้นจะต้องปฏิบัติตามประมวลการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการเตรียมการการออกและการใช้บังคับมาตรฐาน (Code of good Practice for the Preparation Adoption and Application of Standards) ซึ่งอยู่ในภาคผนวก 3 ของความตกลงหลักความโปร่งใสในความตกลงที่อาจนำมาปรับใช้กับกรณีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมได้นั้น อาทิเช่น

ข้อ ๑๔ องค์กรมาตรฐานจะต้องจัดพิมพ์โฆษณาแผนการดำเนินงาน มาตรฐานที่กำลังจัดทำในปัจจุบันและมาตรฐานที่ได้ออกไปแล้วในช่วงก่อนหน้า อย่างน้อยทุก 6 เดือน

ข้อ ๑๕ ก่อนที่จะมีการออกมาตรฐาน จะต้องให้เวลาอย่างน้อย 60 วันสำหรับยื่นเสนอความเห็นเกี่ยวกับร่างมาตรฐาน

ข้อ ๕ ในขบวนการที่จะบรรเทาการกำหนดมาตรฐานต้องคำนึงถึงความเห็นที่ได้รับระหว่างระยะเวลาสำหรับการเสนอความเห็น หากได้รับการร้องขอจะต้องตอบข้อคิดเห็นที่ได้รับผ่านองค์กรกำหนดมาตรฐาน โดยทันทีเท่าที่จะทำได้ เป็นต้น

ซึ่งหากบรรดาสมาชิกปฏิบัติตามประมวลนี้ภายใต้ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า หรือ TBT จะช่วยแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับความโปร่งใสในเรื่องผลกมลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอม และเพื่อกรณีในความตกลง TBT มีการกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีจุดตอบข้อซักถาม (Enquiry Point) เพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารและตอบข้อซักถามแก่สมาชิกอื่นๆ ในกรณีผลกมลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมจุดตอบข้อซักถามนี้ก็จะให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการผลกมลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมที่ดำเนินการอยู่ในประเทศนั้นๆ ด้วย สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นมีสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือ สมอ. เป็นจุดตอบข้อซักถามเกี่ยวกับข้อบังคับทางเทคนิค มาตรฐาน วิธีการประเมินความสอดคล้องภายในประเทศ รวมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกมลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการในประเทศไทย

ในเรื่องความโปร่งใสที่เป็นหลักที่สำคัญที่ทาง ISO นำมาเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญ ที่ต้องการให้ผู้ดำเนินโครงการผลกมลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมทุกโครงการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติตามโดยปรากฏอยู่ใน

หลักการที่ 7 คือ กระบวนการออกข้อกำหนดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่จะติดฉลาก ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทั้งโดยตรง เช่น เชิญมาปรึกษาหารือ หรือโดยวิธีการขอข้อคิดเห็น และข้อคิดเห็นเหล่านั้นต้องนำมาพิจารณาด้วย

หลักการที่ ๘ ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีการ และหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแสดงฉลากต้องจัดเตรียมไว้ให้พร้อมเมื่อมีผู้ร้องขอ เป็นต้น

ในมาตรฐานระหว่างประเทศ ISO 14024 ซึ่งเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับผลกมลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอมประเทศที่รับรองโดยองค์กรอิสระ ก็ได้มีการถึงหลักความโปร่งใส เช่นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย (Interested party) เข้ามามีส่วนร่วม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งการเปิดโอกาสดังกล่าวจะช่วยให้โครงการนั้นๆ มีความโปร่งใสในการดำเนินการมากขึ้น นอกจากนี้แล้วทาง ISO ก็เปิดโอกาสในประเทศสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมใน คณะกรรมการวิชาการทางวิกรม (TC 207) เพื่อที่จะแสดงถึงส่วนได้

* ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า ข้อ 10.1

เสียของตน และยังเรียกร้องให้โครงการต่างๆ มีการเปิดโอกาสให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปมีส่วนร่วมอีกด้วย

หลักความโปร่งใสนี้จึงเป็นหลักการที่สำคัญในการการดำเนินโครงการลดผลกระทบเพื่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือความโปร่งใสจะช่วยให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างชาติสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลในการดำเนินการโครงการ ซึ่งจะช่วยให้การเลือกปฏิบัติที่อาจเกิดจากการดำเนินการในโครงการลดผลกระทบเพื่อสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง อีกทั้งความโปร่งใสทำให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทำให้มีการพัฒนาโครงการลดผลกระทบเพื่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย⁴⁸

3.3.2 หลักการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition)

หลักการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual recognition) เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งที่ใช้กับการค้าระหว่างประเทศ โดยหลักการนี้ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานภายในประเทศ (National Standards) ของแต่ละประเทศซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานภายในของประเทศที่เป็นแหล่งผลิต ควรได้รับการยอมรับจากประเทศที่นำเข้า โดยปล่อยให้ผลิตภัณฑ์นั้นสามารถไหลเวียนภายในประเทศที่นำเข้าได้ หลักการนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะกำจัดมาตรการกีดกันทางการค้า ปัจจุบันมีการนำมาหลักการนี้มาใช้กันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในประเทศสหภาพยุโรป เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของสินค้าโดยอิสระ ประเทศที่นำที่อนุญาตให้สินค้าเข้ามาสู่ภายในประเทศเพียงแค่รับรองมาตรฐานของประเทศที่ส่งเข้า เมื่อตนมีความเชื่อว่ามาตรฐานพอที่จะได้เป็นที่ยอมรับได้ในระดับของมาตรฐานภายในประเทศของตน⁴⁹ หลักการนี้เป็นหลักการหนึ่งที่จะนำไปสู่การลดกีดกันมาตรฐานซึ่งจะเป็นการหลีกเลี่ยงการกีดกันทางการค้าในที่สุด แต่ทั้งนี้ภายใต้หลักการนี้จะใช้ได้เฉพาะประเทศที่มีความสัมพันธ์หรือตกลงกันที่จะยอมรับมาตรฐานระหว่างประเทศของอีกฝ่ายหนึ่ง และเหมาะสำหรับประเทศที่มีการตกลงกันและมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน การพิสูจน์เพื่อที่จะยอมรับผลิตภัณฑ์ภายใต้หลักการนี้ ประเทศนำเข้านั้นๆ เพียงแค่พิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นๆ ได้มาตรฐานประเทศส่งออกที่มีการตกลง

⁴⁸ United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implication for exporter to Developed Market, p.14.

⁴⁹ Daniel C. Esty and Damien Geradin. "Market access, Competitiveness, and Harmonization: Environmental protection in Regional Trade Agreements," Harvard Environmental Law Review 21 (1997): 276.

ยอมรับซึ่งกันและกันเท่านั้นก็พอ หลักการนี้จะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการนำมาตราฐานสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด

หลักการรับรองซึ่งกันและกันนี้ เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะนำมาใช้ในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัจจุบันมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า 20 โครงการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การมีโครงการมากมายดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการต่างๆ จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับโครงการของประเทศที่ตนจำเป็นต้องมีการส่งผลิตภัณฑ์เข้าไปจำหน่าย แต่ทั้งนี้เนื่องจากโครงการแต่ละโครงการย่อมมีความแตกต่างกันในส่วนขงรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในโครงการตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์ ทำให้ผู้ประกอบการนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา จึงจะเป็นการยากที่จะปรับตัวให้เข้ากับโครงการที่มีอยู่ทุกโครงการได้ และจะเป็นการเปลืองค่าใช้จ่ายมากขึ้นอีกด้วย การนำหลักการยอมรับซึ่งกันและกันมาใช้กับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้⁵⁰ โดยรูปแบบของการยอมรับซึ่งกันและกันในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ อาจอยู่ในรูปแบบ⁵¹

- การยอมรับซึ่งกันและกันในตัวฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ได้รับมาจากหน่วยงานของประเทศที่มีการส่งออกสินค้า ซึ่งเปรียบเสมือนว่าเป็นฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ใช้ภายในประเทศนำเข้าทันที (Automatic)

- การยอมรับซึ่งกันและกันในผลของการทดสอบและพิสูจน์ของหน่วยงานที่ดำเนินโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม การยอมรับซึ่งกันและกันลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า หรือ TBT ในส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับการประเมินความสอดคล้องโดยองค์การรัฐบาลส่วนกลาง ข้อ 8.1 ที่ว่าผลของวิธีการประเมินความสอดคล้องของสมาชิกอื่นภายใต้ความตกลงนี้ จะได้รับการยอมรับถึงแม้ว่าจะเขียนเหล่านั้นจะแตกต่างไปจากของรัฐที่ให้การยอมรับก็ตาม หากตนพอใจวิธีการเหล่านั้น ให้หลักประกันว่าสอดคล้องกับข้อบังคับทางเทคนิค หรือมาตรฐานเท่าเทียมกับวิธีการของตนที่ใช้อยู่

⁵⁰ United Nations Development Programme. ISO 14000 Environmental Management Standards and Implications for exporters to Developed Markets, p 17.

⁵¹ United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-labelling and Eco-certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," p. 20.

ในมาตรฐานระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็มีการวางหลักถึงหลักการดังกล่าว ซึ่งจะป็นรับประกันว่าผลประโยชน์ทางการค้าจะไม่ได้รับผลกระทบมากไป ด้วยเหตุที่สภาวะหรือเกณฑ์ทางสิ่งแวดล้อมของประเทศนำเข้าและประเทศส่งออกต่างกัน⁶²

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการฉลากของประเทศกำลังพัฒนามีแนวทางการดำเนินการที่คล้ายกับโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของประเทศที่พัฒนาแล้วที่เป็นที่ยอมรับ อาทิ เช่น

- โครงการ EcoMark ของเกาหลีเหนือ, โครงการ EcoMark ของญี่ปุ่น จะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์ (Criteria) โดยได้รับอิทธิพลมาจากโครงการ Blue Angle ของเยอรมัน
- โครงการ Eco-Logo ของประเทศโปแลนด์มีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและเกณฑ์เกี่ยวกับฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมคล้ายกับของสหภาพยุโรป
- ประเภทผลิตภัณฑ์ (Categories) ในโครงการ EcoMark ของประเทศอินเดียมีแนวทางที่เหมือนกับโครงการ Environmental Choice ของประเทศแคนาดา

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลนี้จะทำให้การยอมรับซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) ในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศมีแนวโน้มความเป็นไปได้ง่ายขึ้น⁶³

3.3.2 หลักความเท่าเทียมกัน (Equivalency)

โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีการกำหนดเกณฑ์ (Criteria) การได้มาซึ่งฉลากโดยพิจารณาถึงกระบวนการผลิต (Process) ซึ่งการกำหนดเกณฑ์โดยคำนึงถึงกระบวนการผลิตนี้มีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีสินค้าหรือบริการ

⁶² Markus Schlagenhof, "Trade Measures Based on Environmental Process and Production Method," *Journal of World Trade*, 29: 144.

⁶³ United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-labelling and Eco-certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," p. 21

มาจากประเทศที่มีสถานะทางสิ่งแวดล้อมต่างจากประเทศนำเข้าอย่างชัดเจน” กล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดเกณฑ์ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมโดยพิจารณาถึงกระบวนการผลิตที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมภายในประเทศที่มีการกำหนดเกณฑ์นั้นๆ ส่งผลให้อาจเกิดการกีดกันผลิตภัณฑ์หรือบริการที่นำเข้ามาจากผู้ประกอบการต่างชาติเนื่องจากสถานะทางสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของเขาไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ในประเทศที่ออกข้อกำหนดก็เป็นได้ แต่ทั้งนี้เมื่อมีการออกข้อกำหนดออกมาแล้วประเทศที่ต้องการนำเข้าก็ต้องปฏิบัติตามทั้งปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีในการผลิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์ในประเทศที่ตนต้องการนำสินค้าเข้าไป ซึ่งจะส่งผลให้การผลิตนั้นๆ อาจไม่สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมภายในประเทศของตนเองอย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสถานะแวดล้อมของประเทศส่งออกย่อมไม่ได้รับการคำนึงถึงเท่าที่ควร” และหากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามก็จะส่งผลให้ไม่สามารถนำผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ เข้าสู่ตลาดได้

เมื่อโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันยังคงมีการกำหนดเกณฑ์โดยพิจารณาจากกระบวนการผลิตอยู่ ดังนั้นการนำหลักความเท่าเทียมกันมาใช้ในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถที่จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้” ซึ่งหลักความเท่าเทียมกันในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จะทำให้เกณฑ์ของโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของโครงการแต่ละโครงการโดยเฉพาะเกณฑ์ที่พิจารณาจากกระบวนการผลิตได้รับการยอมรับในฐานะที่ถือเสมือนว่าเกณฑ์นั้นๆ มีการพิจารณาที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้หลักการยอมรับว่าฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของโครงการแต่ละโครงการมีความเท่าเทียมกันอาจเป็นกรณีดังต่อไปนี้”

⁶⁴ United Nations Conference on Trade and Development, “Trade Environmental and Development Aspects of Establishing and operation Eco-labelling Programmes,” p.24.

⁶⁵ United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implication for Exports to Developed markets, p.15.

⁶⁶ Ibid., p.15.

⁶⁷ United Nations Conference on Trade and Development, “International cooperation on Eco-labelling and Eco-certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products,” p.18.

- กรณีที่โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในประเทศนำเข้ายอมรับถึงข้อกำหนด หรือการปรับปรุงมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศส่งออก ในฐานะที่มีความเท่าเทียมกับเกณฑ์ที่กำหนด ในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในประเทศที่นำเข้า ถึงแม้จะไม่มีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในประเทศที่ส่งออกเลยก็ตาม

- กรณีการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) ในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละโครงการตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งหลักการรับรองซึ่งกันและกันนั้นมีพื้นฐานมาจากหลักความเท่าเทียมกัน ดังนั้นเป็นหลักการรับรองซึ่งกันและกันและหลักความเท่าเทียมกันมีพื้นฐานที่เหมือนกัน ในปัจจุบันนี้จึงมีแนวความคิดที่จะรวมหลักการดังกล่าวให้เหลือเพียงหลักการเดียวคือหลักการรับรองซึ่งกันและกัน

หลักความเท่าเทียมกันนี้จะทำให้เกณฑ์ที่พิจารณาจากกระบวนการผลิตที่เป็นข้อกำหนดในประเทศส่งออกได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นเสมือนข้อกำหนดที่เท่าเทียมกันของประเทศนำเข้า ดังนั้นเกณฑ์หรือข้อกำหนดในประเทศนำเข้าถึงแม้ว่าประเทศนั้นๆ จะมีโครงการฉลากหรือไม่ก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่กระบวนการผลิตนั้นมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน เกณฑ์หรือข้อกำหนดดังกล่าวจึงได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน หลักความเท่าเทียมกันนี้จะช่วยลดปัญหาในการมีเกณฑ์โดยพิจารณาจากกระบวนการผลิตอย่างมาก ซึ่งจะส่งเสริมให้มีการยอมรับเกณฑ์และโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เกณฑ์นั้นๆ มีความเท่าเทียมกัน⁶⁸ และจะส่งผลให้ปัญหาในการมีเกณฑ์กำหนดเกณฑ์โดยพิจารณาถึงกระบวนการผลิตได้ในที่สุด

3.3.3 หลักการทำให้สอดคล้อง (Harmonization)

ในปัจจุบันมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมกันอย่างมากมาย และแต่ละโครงการก็มีลักษณะแตกต่างกันไป ทำให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนามองว่าควรมีโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างแพร่หลายนี้ก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้า เนื่องจากหากมีโครงการอย่างมากมายนี้ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางของโครงการนั้นๆ เพื่อให้สินค้าของตนสามารถเข้าถึงตลาดได้ ซึ่งการที่จะต้องปฏิบัติตามนี้จะทำให้ผู้ประกอบการต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่สูงมากขึ้นเพราะโครงการแต่ละโครงการนั้นมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว

⁶⁸ United Nations Development Programme. ISO 14000 Environmental Management Standards and Implications for exporters to Developed Markets, p .15.

ประเทศต่างๆ จึงมีแนวคิดที่ต้องการกลมกลืนมาตรฐานในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

หลักการทำให้สอดคล้องนี้เป็นหลักการที่ต้องที่จะทำให้มาตรฐานในแต่ละประเทศซึ่งมีความแตกต่างกันให้เป็นมาตรฐานที่มีความสอดคล้องกัน^{๙๖} ซึ่งการทำมาตรฐานที่แตกต่างกันให้มีความสอดคล้องกันจะช่วยให้ผู้ผลิตหรือบริการสามารถที่จะเข้าถึงตลาดภายในประเทศคู่ค้าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินการอันเกิดมาจากการที่มาตรฐานแตกต่างกัน และจะส่งผลช่วยให้ผู้ประกอบการลดค่าใช้จ่ายอันอาจเกิดจากการปฏิบัติตามโครงการที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถเข้าสู่ตลาดต่างประเทศได้ง่ายขึ้น และจะส่งผลให้มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ความพยายามที่จะทำให้มาตรฐานสอดคล้องกันในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ทางหนึ่งได้แสดงออกมาในลักษณะการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศโดยองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน (ISO)^{๙๗} ซึ่งการทำให้มาตรฐานสอดคล้องกันนี้เป็นหลักการที่สำคัญของมาตรฐาน ISO 14000 เนื่องจากมาตรฐาน ISO ในชุดดังกล่าวได้มีการกำหนดขึ้นเพื่อให้โครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบันนำมาตรฐานนี้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และกรณีที่โครงการต่างๆ ที่มีอยู่นำไปปฏิบัติก็จะทำให้โครงการต่างๆ สอดคล้องกัน ทั้งนี้ในความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางการค้า (TBT) ซึ่งเป็นความตกลงหนึ่งขององค์การการค้าโลกก็ได้มีการกำหนดว่าในกรณีที่มีมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องนั้นๆ ก็ให้นำมาตรฐานระหว่างประเทศดังกล่าวมาใช้เป็นมาตรฐานภายในประเทศอีกด้วย^{๙๘} และเมื่อประเทศต่างๆ ปฏิบัติตามความตกลง TBT คือกำหนดมาตรฐานภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับซึ่งก็คือ ISO 14000 ก็จะทำให้ประเทศต่างๆ มีมาตรฐานสอดคล้องกันที่สุดในที่สุด นอกจากความพยายามในการกลมกลืนมาตรฐาน

^{๙๖} Daniel C. Esty and Damien Geradin, "Market access, Competitiveness, and Harmonization: Environmental protection in Regional Trade Agreements" *Harvard Environmental Law Review*, 21: 282.

^{๙๗} Elliot B. Staffin, "Trade Barrier or Trade Boon? A Critical Evaluation of Environmental Labeling and Its Role in the "Greening" of World Trade," *Columbia Journal of Environmental Law*, 21: 281.

^{๙๘} ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคที่มีต่อการค้า ภาคผนวก 3 ประมวลการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการเตรียมการการออกและการใช้บังคับมาตรฐาน ข้อเอฟ (F)

ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมขององค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน หรือ ISO แล้ว Global Eco-labelling Network (GEN) ก็เป็นองค์การหนึ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม และยังส่งเสริมให้มีการทำให้มาตรฐานในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกันอีกด้วย⁶¹

มีข้อนำพิจารณาบางประการ คือหลักการภายใต้มาตรฐานระหว่างประเทศที่มีส่วนช่วยลดอุปสรรคทางการค้านั้นมีความเหมือนคล้าย หรือแตกต่างกันประการใด โดยเฉพาะระหว่างหลักการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) หลักความเท่าเทียมกัน (Equivalency) และหลักการทำให้สอดคล้อง (Harmonization) กล่าวคือ หลักการรับรองซึ่งกันและกันและหลักความเท่าเทียมกันนั้น มีที่มาเหมือนกันและวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ ให้มีการรับรองมาตรฐาน หรือ ฉลากของประเทศหนึ่งในฐานะเท่าเทียมกับเกณฑ์หรือฉลากภายในประเทศ ดังนั้นในปัจจุบันนี้จึงมีแนวความคิดที่จะรวมหลักการดังกล่าวให้เป็นหลักการเดียว คือหลักการรับรองซึ่งกันและกัน สำหรับหลักการทำให้สอดคล้องนั้น มีความแตกต่างกับหลักการรับรองซึ่งกันและกันและหลักความเท่าเทียมกันคือ หลักการรับรองซึ่งกันและกันและหลักความเท่าเทียมกันจะนำมาใช้ได้ก็ต่อเป็นประเทศคู่ค้าตกลงยินยอมระหว่างกันเป็นรายๆ ไปที่จะให้มีการนำหลักการที่ว่านั้นมาใช้ ไม่ใช่ยินยอมที่จะนำหลักการนั้นมาใช้กับประเทศใดประเทศหนึ่งแล้ว ประเทศอื่นๆ จะนำหลักการนั้นๆ มาใช้ได้โดยที่มิได้มีการยินยอมระหว่างกัน แต่สำหรับหลักการทำให้สอดคล้องนั้นเกิดมาจากการที่ประเทศต่างๆ หลายประเทศมีความประสงค์ที่จะทำให้มาตรฐานของประเทศต่างๆ ที่มีอยู่มีความสอดคล้องกัน เมื่อมีการทำให้มาตรฐานที่มีอยู่มีความสอดคล้องกันและการนำมาตรฐานดังกล่าวมาใช้ก็ไม่จำเป็นต้องมีการทำความตกลงยินยอมระหว่างประเทศคู่ค้าเป็นรายๆ เหมือนดังเช่นการนำหลักการรับรองซึ่งกันและกันมาใช้อีก ดังนั้นการทำให้มาตรฐานที่มีอยู่มีความสอดคล้องกันนั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ในการนำมาตรฐานมาใช้กันมากกว่า แต่ทั้งนี้มิควรพิจารณาจากนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ การทำให้มาตรฐานมีความสอดคล้องกันนั้นอาจจะทำให้มาตรฐานที่สอดคล้องกันที่จะนำมาใช้นั้นเป็นมาตรฐานในระดับต่ำ⁶² ซึ่งจะไม่สามารถช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

⁶¹ Elliot B. Staffin, "Trade Barrier or Trade Boon? A Critical Evaluation of Environmental Labeling and Its Role in the "Greening" of World Trade," Columbia Journal of Environmental Law, 21: 283

⁶² United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implication for Exports to Developed markets, p.15.

ตารางที่ 3: หลักการระหว่างประเทศที่มีส่วนช่วยลดอุปสรรคทางการค้า

1. หลักความโปร่งใส (Transparency)
 - การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ
 - มีการตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูล
2. หลักการยอมรับซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition)
 - ยอมรับซึ่งกันและกันในตัวฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดลอม
 - ยอมรับซึ่งกันและกันในผลของการทดสอบของหน่วยงานที่ดำเนินการ
3. หลักความเท่าเทียมกัน (Equivalency)
 - ยอมรับในมาตรฐานสิ่งแวดลอมของประเทศส่งออกในฐานะเท่าเทียมกับเกณฑ์ของประเทศนำเข้า
4. หลักการกลมกลืนมาตรฐาน (Harmonization)
 - การนำมาตรฐานระหว่างประเทศไปใช้จะทำให้มาตรฐานของแต่ละประเทศมีความกลมกลืนกัน

3.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งในด้านการค้าระหว่างประเทศและเงินอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถจำแนกประโยชน์ได้ดังนี้

1. ช่วยลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและกระตุ้นให้มีการปรับปรุงเทคโนโลยี

มาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการใช้กลไกทางการตลาดเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากการได้มาซึ่งฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตและการบริการเพื่อสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จึงช่วยกระตุ้นให้ผู้ประกอบการมีการปรับปรุงเทคโนโลยีให้มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมได้

2. ประโยชน์ในด้านการลดอุปสรรคทางการค้าอันเนื่องมาจากโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องมาตรฐานสิ่งแวดล้อม คือ ส่งเสริมการค้าของสิ่งแวดล้อมให้มีความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม และมาตรฐานระหว่างประเทศนี้จะต้องช่วยให้การค้ามีความคล่องตัวและจัดอุปสรรคทางการค้า⁴³ ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจึงช่วยลดอุปสรรคทางการค้าอันเนื่องมาจากโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน มักไม่ค่อยมีความโปร่งใสในการดำเนินการ ทำให้การได้ข้อมูลนั้นจะทำให้ประเทศที่ต้องการนำสินค้าเข้าประสบความยากลำบากซึ่งถือได้ว่าเป็นอุปสรรคที่มีต่อการค้าอย่างหนึ่ง การที่มีมาตรฐานระหว่างประเทศโดยมีการวางหลักถึงความโปร่งใส (Transparency) ในการดำเนินการย่อมช่วยลดอุปสรรคทางการค้าในเรื่องการค้าได้

⁴³ IPBA. Environmental Law Committee ISO 14000. 7th Annual Meeting and Conference at Kuala Lumpur on April 28-May 2, 1997.

ทราบข้อมูลข่าวสารได้ทางหนึ่ง อีกทั้งวัตถุประสงค์ที่สำคัญของมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ไม่ต้องการให้มีการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการ ซึ่งการเลือกปฏิบัติเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคทางการค้าประการหนึ่งเช่นเดียวกัน การที่ประเทศใดมีการกำหนดมาตรฐานที่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศแล้วถือได้ว่าประเทศนั้นกำหนดมาตรฐานสอดคล้องกับมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศว่าจะไม่ก่ออุปสรรคต่อการค้า

นอกจากนี้อุปสรรคทางการค้าที่อาจเกิดจากโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการกำหนดเกณฑ์ที่พิจารณาถึงกระบวนการผลิต (PPM) มาตรฐานระหว่างประเทศก็หวังหลักว่าไม่ให้มีการนำเรื่องดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์^{๘๔} และถึงแม้ว่าประเทศต่างๆ ยังมีการนำกระบวนการผลิตมาเป็นเกณฑ์ในโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ก็ตาม ในมาตรฐานระหว่างประเทศก็ส่งเสริมให้นำหลักความเท่าเทียมกันในเกณฑ์ระหว่างประเทศเพื่อที่จะแก้อุปสรรคในการนิยามกระบวนการผลิตมาเป็นเกณฑ์ของโครงการฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย อีกทั้งในมาตรฐานระหว่างประเทศยังมีการนำหลักการรับรองซึ่งกันและกันในฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้โครงการฉลากแต่ละโครงการยอมรับฉลากของประเทศที่มีการตกลงยอมรับนั้น และเมื่อมีการยอมรับซึ่งกันและกันแล้วอุปสรรคทางการค้าก็จะลดลงไประดับหนึ่ง นอกจากนี้ในมาตรฐานระหว่างประเทศยังส่งเสริมให้มีการทำให้มาตรฐานฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกัน ซึ่งหากมาตรฐานของประเทศแต่ละประเทศในเรื่องฉลากมีความสอดคล้องกัน ย่อมลดอุปสรรคทางการค้าได้

3. ประโยชน์ในเรื่องการลดความสับสนของผู้บริโภค

ปัจจุบันมีการใช้ฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการกล่าวอ้างตนเอง (Self-declaration claim) เช่น คำว่า Recycle, environmental friendly, Ozone friendly อย่างมาก ส่งผลให้เกิดความสับสนแก่ผู้บริโภคว่าสินค้าดังกล่าวเป็นเช่นที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ ดังนั้นองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน (International Organization for Standardization) หรือ ISO จึงมีการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการกล่าวอ้างคุณสมบัติด้วยตนเอง ซึ่งการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมนี้จะช่วยให้มีการ

^{๘๔} United Nations Conference on Trade and Development, "International cooperation on Eco-labelling and Eco-certification Programmes and Market Opportunities for Environmentally friendly Products," p.18.

ประกาศคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์อย่างเที่ยงตรง ตรวจสอบได้ และไม่หลอกลวง ป้องกันและลดการประกาศคุณสมบัติที่ไม่ชอบธรรมให้เหลือน้อยที่สุด อีกทั้งการมีโครงการลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างมากมายซึ่งแต่ละโครงการมีลักษณะแตกต่างกันไป ย่อมส่งผลให้ผู้บริโภคสนับสนุนว่าโครงการใดส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้นองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานจึงมีการกำหนดหลักการทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ นำไปปฏิบัติในโครงการลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของตนซึ่งจะช่วยลดปัญหาในเรื่องการสนับสนุนของผู้บริโภคได้ทางหนึ่งเช่นเดียวกันและเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอีกด้วย

4. ลดค่าใช้จ่าย (Cost)

ค่าใช้จ่ายถือได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึง เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไม่ว่าจะดำเนินการในเรื่องใดถือได้ว่าเป็นต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น ซึ่งหากผลิตภัณฑ์หรือบริการใดมีค่าใช้จ่ายสูงย่อมส่งผลให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ มีราคาที่สูงตามไปด้วย และเมื่อราคาที่จะจำหน่ายสูงอาจส่งผลให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นมีความสามารถในการแข่งขันน้อยการผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีราคาต่ำกว่า ในมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมจึงมีการส่งเสริมให้มีการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) ระหว่างลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการยอมรับซึ่งกันและกันนี้ออกเหนือจะช่วยลดอุปสรรคทางการค้าอันอาจเกิดจากการดำเนินการโครงการลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมแล้วยังจะช่วยให้ผู้ประกอบการลดค่าใช้จ่ายได้ เนื่องจากจากการที่มีลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมมากมายส่งผลให้ผู้ประกอบการมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่สูงขึ้น เนื่องจากหากผู้ประกอบการต้องการส่งสินค้าเข้าไปยังประเทศใดก็ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในเรื่องลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมในประเทศนั้นๆ แต่ทั้งนี้โครงการลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกัน การที่จะต้องปฏิบัติตามโครงการทุกโครงการย่อมเป็นไปได้ยาก อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอีกด้วย ดังนั้นการมีมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีการรับรองลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมย่อมช่วยให้ผู้ประกอบการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการลงได้ในระดับหนึ่ง

อีกทั้งในมาตรฐานระหว่างประเทศมีส่งเสริมให้นำหลักความเท่าเทียมกัน ซึ่งนอกเหนือจากที่จะช่วยแก้อุปสรรคในการดำเนินการมาเป็นเกณฑ์ของโครงการลดราคาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมแล้ว หากไม่มีการนำหลักความเท่าเทียมกันมาใช้ย่อมส่งผลให้ประเทศต่างๆ ต้องมีค่าใช้จ่ายในการ

ดำเนินการมากขึ้นเนื่องจากต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์กระบวนการผลิตที่ประเทศนำเข้ากำหนดขึ้น

แต่ทั้งนี้ถึงแม้มาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคดังที่กล่าวมาข้างต้น มาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมก็ทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ประกอบการได้เช่นกัน เนื่องมาจากการที่ต้องทำให้การประกอบการของตนสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศใดนั้นจำเป็นต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายในเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคแก่ผู้ประกอบการรายย่อยโดยเฉพาะผู้ประกอบการในประเทศกำลังพัฒนาได้^{๑๖}

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๖} United Nations Development Programme, ISO 14000 Environmental Management Standards and Implications for Exporters to Developed Markets, p.16.